

לקוטי תורה • שיר השירים • מאמר 35

מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי כו'

”מי יתנך כאח ליי”

יש שתי דרכים להשרות את נוכחות ה' בעולם: הצדיק, שמצוותיו ממשיכות אלוקות
”מלמעלה למטה”, ובעל התשובה, ששיבתו ממרחק מעוררת התלהבות המגיעה עד
לדרגת האלוקות עצמה שהסתלקה בזמן הגלות. הפסוק מבקש את שניהם יחד: צדיק
שגם עושה תשובה, והחיבור הזה מביא את הגאולה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/35

הנקודה

יש שתי דרכים להשרות את נוכחות ה' בעולם: הצדיק, שמצוותיו ממשיכות אלוקות "מלמעלה למטה", ובעל התשובה, ששיבתו ממרחק מעוררת התלהבות המגיעה עד לדרגת האלוקות עצמה שהסתלקה בזמן הגלות. הפסוק מבקש את שניהם יחד: צדיק שגם עושה תשובה, והחיבור הזה מביא את הגאולה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

בזמן הגלות מבקשת כנסת ישראל מה' להיות שוב "כאח לי", כפי שהיה בזמן שבית המקדש עמד על תלו. יש שני סוגים של עובדי ה': צדיקים ובעלי תשובה. הצדיק מקיים את "דרך הוי' לעשות צדקה": כשם שהצדקה עוברת מן העשיר אל העני, כך מצוותיו ממשיכות את אור ה' למטה, אל העולם החשוך, כך שה' יהיה אחד למטה כפי שהוא אחד למעלה, ומלכותו תתקבל ברצון. כל העולמות הם רק בחינת "עשייה", והם מתמלאים על ידי ממלא כל עלמין; רק סובב כל עלמין, שלגביו מעלה ומטה שווים, יכול לעשות את העולם התחתון ביותר לדירתו, והדבר תלוי בביטול. באמצעות התורה והמצוות מתלבשים מחשבתו, דיבורו ומעשיו של ה' באדם, והאלוקות הנסתרת הולכת ונעשית גלויה, כשם שתינוק יונק גדל: "שיונקת משדי אמי". בעל התשובה, אפילו איש עסקים שחוזר ללימוד, מתעורר בעוצמה רבה יותר; התעוררותו מכניעה את הסטרא אחרא וממשיכה גילוי מן הדרגה שהסתלקה, ולכן ההסתרה קודם לגילוי. הפסוק מבקש את שניהם יחד: גם הצדיק צריך לעשות תשובה, והתשובה מביאה את הגאולה.

מבנה

1	הבקשה בזמן הגלות	19
כנסת ישראל, בזמן הגלות, מבקשת מה' להיות שוב "כאח לי", כפי שהיה בזמן שבית המקדש עמד על תלו וישראל נקרא אחיו וידידיו.		
2	הצדיק: דרך הוי'	29
מבין שני סוגי העובדים, הצדיק מקיים את "דרך הוי' לעשות צדקה": מצוותיו ממשיכות את שם הוי' למטה, אל העולם החשוך, כשם שהצדקה מגיעה לעני. כל העולמות הם רק בחינת "עשייה", והם מתמלאים על ידי ממלא כל עלמין; הדירה למטה, שבה מלכות ה' מתקבלת ברצון, באה מסובב כל עלמין, שלגביו מעלה ומטה שווים, והיא תלויה בביטול.		
3	האלוקות מתלבשת ומתגלה; בעל התשובה	39
כאשר "דרכיכם דרכי", דיבורו ומחשבתו של ה' מתלבשים באדם באמצעות התורה והתפילה, גם בעולמות הפירוד. זהו עניין "כאח לי", והאלוקות הנסתרת הולכת וגדלה עד שהיא מתגלה, כמו תינוק יונק: "מי" מביא זאת לידי כך, ו"אמי" היא שמחה, בינה והתורה שבכתב, ואילו "תלמדני" היא התורה שבעל פה. החלק השני מציג את בעל התשובה, ששיבתו מעסקי העולם מעוררת אותו, בניגוד למלאכים שאינם משתנים ואינם יכולים להתעורר כך.		
4	מההסתרה לגאולה	49
התעוררותו של בעל התשובה מכניעה את הסטרא אחרא וממשיכה גילוי מן הדרגה שהסתלקה והלכה למעלה עוד ועוד; לכן תחילה בא ההסתרה, כפי שהיה במצרים לפני סיני ובחורבן בתי המקדש, בדומה לאב שמסתתר כדי שבנו יקרא אליו. "אמצאך בחוץ, אשקך" הוא עניינו של בעל התשובה; הפסוק מבקש את שניהם יחד: גם הצדיק עושה תשובה על חוסר הביטול, ועל ידי התשובה ישראל נגאלים.		

צדיק ובעל תשובה צדיק ובעל תשובה

שני סוגי עובדי ה'. עבודת הצדיק היא מלמעלה למטה, והיא ממשיכה אלוקות לעולם; בעל התשובה, כל מי ששב ממרחק, אפילו איש עסקים שפונה ללימוד, עולה מלמטה מתוך התלהבות גדולה יותר.

דרך הוי" דרך הוי"

הדרך שבה אור שם הוי" יורד אל העולם התחתון ביותר, כשם שדרך מחברת עיר אחת לעיר אחרת. דרך זו היא המצוות, שכל אחת מהן מתלבשת במחשבה, בדיבור ובמעשה; הגימטריה שלה היא 224, פי שניים מהגימטריה של "הוי" אלקים".

צדקה צדקה

נתינה ממי שיש לו למי שחסר, והיא "מחיה רוח שפלים". היא הדגם לכל מצווה, שממשיכה אלוקות לעולם התחתון.

דירה בתחתונים דירה בתחתונים

תכלית הבריאה: שה' יהיה אחד למטה כפי שהוא אחד למעלה, ומלכותו תתקבל ברצון ולא רק תיכפה. הדבר תלוי בביטול.

ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין

ממלא כל עלמין הוא הכוח המתלבש בעולמות, כשם שכוחו של אדם מתלבש בפעולת ידו; סובב כל עלמין הוא עצמותו של הבורא, שלגביו מעלה ומטה שווים. רק סובב יכול לעשות את העולם התחתון ביותר לדירה.

הכנעת הסטרא אחרא אתכפייא סטרא אחרא

הכנעת ה"צד האחר" המתנגד לקדושה. התעוררותו של בעל התשובה מביאה לכך, וכך היא מגיעה לדרגת האלוקות שהסתלקה והלכה למעלה עוד ועוד.

הסתר פנים הסתר פנים

הסתר שקודם לגילוי, כמו אב שמסתתר כדי שבנו יקרא אליו ויבקש להגיע אליו: מצרים לפני סיני, והגלות לפני הגאולה.

קטע 1 • 11

הבקשה בזמן הגלות

1 מי יתנך¹ כאח לי² יונק שדי אמי כו'. הנה זה המאמר אומרת כנס"י [כנסת ישראל] להקב"ה בזמן שאין

בהמ"ק [בית המקדש] קיים

"מי ייתן אותך כאח לי, היונק משדי אמי" וגו'. כעת, אמירה זו נאמרת מפי כנסת ישראל אל הקדוש ברוך הוא בזמן שבית המקדש אינו עומד על מכונו.

המאמר פותח בפסוק משיר השירים ה, א, שבו הכלה משתוקקת שאהובה יהיה לה "כאח". אדמו"ר הזקן קורא את הפסוק כבקשתו של עם ישראל, כנסת ישראל, אל ה' בזמן הגלות, כשבית המקדש אינו עומד על מכונו.

וענין כאח לי הוא שישראל נק' אחים ורעים כמ"ש למען אחי ורעי³ אדברה נא וסיפיה דקרא למען בית אלקינו

המשמעות של "כאח לי" היא שישראל נקראים אחים ורעים, ככתוב: "למען אחי ורעי אדברה נא", וסוף הפסוק הוא: "למען בית ה' אלקינו";

אדמו"ר הזקן לומד מן המילים "למען אחי ורעי" בתהילים קכב שישראל נקראים אחים ורעים של ה'. הפסוק הבא מוסיף "למען בית ה' אלקינו", וכך שני הפסוקים יחד קושרים את הקרבה הזאת לבית ה'.

דהיינו בזמן שבהמ"ק [שבית המקדש] קיים נקרא אחים ורעים ולכן מבקשת גם עכשיו מי יתנך כאח לי.

כלומר, בזמן שבית המקדש עומד על מכונו הם נקראים אחים ורעים. לכן היא מבקשת גם עכשיו: "מי ייתן אותך כאח לי".

מאחר שישראל נקראים אחים של ה' בהקשר של בית המקדש, התואר הזה שייך לזמן שבו המקדש עומד על מכונו. כעת, בגלות, כנסת ישראל מבקשת שהקרבה הזאת תשוב: "מי ייתן אותך כאח לי".

קטע 2 • 21

הצדיק: דרך הוי'

2 והנה ידוע שיש ב' מיני מדרגות בישראל צדיקים ובע"ת [ובעלי תשובה]. ופעם משמע מדברי חז"ל [חכמינו

זכרונם לברכה] שמעלת בע"ת [בעלי תשובה] גדול מצדיקים כמ"ש מקום שבע"ת [שבעלי תשובה] עומדין⁴ אין צ"ג

[צדיק גמור / צדיקים גמורים] כו'

והנה ידוע שיש בישראל שני סוגי מדרגות: צדיקים ובעלי תשובה. לפעמים משתמע מדברי חז"ל שמעלתם של בעלי התשובה גדולה ממעלת הצדיקים, כפי שנאמר: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים" וכו'.

יש שני סוגים של עובדי ה': צדיקים, שהלכו בדרך הישר, ובעלי תשובה, שחוזרים אל ה' לאחר שהתרחקו ממנו. מאמר אחד של חז"ל נראה כמעמיד את בעל התשובה במדרגה גבוהה יותר: במקום שבעלי תשובה עומדים, אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד.

ופעם שכחו מעלת צדיקים מאד בענין במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים⁵ ולא אמרו בעיית [בעלי תשובה]⁶ כוי וכתוב ועמך כולם צדיקים⁷ כוי.

ולפעמים שיכחו מאוד את מעלתם של הצדיקים, כמו בענין "במי נמלך? בנשמותיהם של צדיקים", ולא אמרו "בעלי תשובה" כוי. וכן נאמר: "ועמך כולם צדיקים" וכוי.

במקומות אחרים חז"ל משבחים מאוד את הצדיקים: ה' "נמלך" בנשמות הצדיקים לפני בריאת העולם, ובעלי תשובה אינם נזכרים, אף שלפי המאמר הראשון היה נראה שמעלתם גבוהה יותר. גם ישעיהו משבח את העם כולו כשהוא מכנה אותו "כולם צדיקים".

הנה הצדיקים הוא עי"ד מ"ש באברהם ושמרו דרך⁸ הוי לעשות צדקה כוי (עמ"ש מזה בד"ה אשירה להוי)⁹ בהיות ידוע שתכלית¹⁰ הבריאה הוא להיות דירה בתחתונים^{11,12}

והנה הצדיקים הם על דרך מה שנאמר באברהם: "ושמרו דרך הוי לעשות צדקה" וכוי (ראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "אשירה להוי"), שכן ידוע שתכלית הבריאה היא שתהיה דירה בתחתונים;

אדמו"ר הזקן פותח במדרגת הצדיק. ה' אומר על צאצאי אברהם שהם "ושמרו דרך הוי לעשות צדקה", והדבר מתאר את עבודת הצדיק. כדי לבאר את "הדרך" ואת ה"צדקה", הוא מזכיר תחילה את תכלית הבריאה: שה' יהיה לו מקום דירה בתחתונים.

כי עד שלא נבה"ע [נברא העולם] היה¹³ הוא ושמו בלבד¹⁴ (עמ"ש מזה בד"ה צו את בניי [בני ישראל]¹⁵ כוי את קרבני)¹⁶ דהיינו שיומשך בחיי אחד גם למטה כמו למעלה.

שהרי קודם שנברא העולם, הוא ושמו בלבד היו (ראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "צו את בני ישראל... את קרבני"); כלומר, שמדרגת ה"אחד" תימשך גם למטה, כמו שהיא למעלה.

לפני הבריאה היו קיימים רק "הוא ושמו": ה' היה אחד, ולא היה דבר מלבדו. משמעות הדירה למטה היא שאותה אחדות תימשך ותתגלה בעולם התחתון, כשם שהיא למעלה.

וזהו ענין דרך¹⁷ הוי. כמו הדרך עשוי לילך מעיר לעיר כוי מן שם הוי להיות הולך ומתגלה גם למטה בעולם העשיי [העשייה] עולם החושך נקי דרך כלומר שעייז הוא הולך כוי.

וזהו ענין "דרך הוי". כשם שדרך נועדה ללכת מעיר לעיר וכוי, כך נקרא "דרך" האופן שבו האור משם הוי הולך ומתגלה גם למטה, בעולם העשיה, עולם החושך; כלומר, שבאמצעותה הוא הולך וכוי.

דרך מחברת עיר אחת לאחרת. כך "דרך הוי" היא הנהיג שבו אור שם הוי יורד ומתגלה גם בעשיה, העולם התחתון ביותר, המכונה "עולם החושך".

וזהו בחי צדקה כמו שהצדקה הוא מעשיר לעני להחיות רוח שפלים¹⁸ כוי כן המשכת שם הוי לעולם החושך כוי.

וזהו בחינת צדקה: כשם שהצדקה עוברת מן העשיר אל העני, כדי "להחיות רוח שפלים" וכו', כך היא המשכת שם הוי אל עולם החושך וכו'.

צדקה ניתנת ממי שיש לו למי שחסר, והכתוב אומר שהיא מחיה "רוח שפלים". בדומה לכך, הורדת שם הוי אל העולם החושך היא מעין "צדקה" אלוקית, הנותנת חיות ואור למקום הנמוך.

וע"כ כל המצות נק' בשם צדקה¹⁹ כמ"ש והעמדנו עלינו מצות²⁰ כוי כי תר"ך מצות הם תר"ך עמודי אור כוי המשכה מלמעלה והוא בחי צדקה

ולכן כל המצוות נקראות בשם צדקה, כמו שנאמר: "והעמדנו עלינו מצוות" וכו'. שהרי תר"ג המצוות הן תר"ג עמודי אור וכו' — המשכה מלמעלה, וזהו בחינת צדקה.

מאחר שכל מצווה ממשיכה אלוקות מלמעלה, אפשר לכנות את כל המצוות "צדקה". בספר נחמיה מכנים העם את התחייבותם לתרום כסף לעבודת המקדש "מצוות". תר"ג המצוות שבתורה ושבע המצוות מדברי חכמים מתוארות כת"כ עמודי אור, שכל אחד מהם הוא צינור להמשכת אור מלמעלה.

(והנה י"ל [יש לומר] ענין דרך הוי היינו המשכה משם הוי בבי"ע ועמ"ש בד"ה כי המצוה הזאת.^{21,22}

אמנם כמ"א נתבאר פי דרך הוי היינו המשכה להיות שם הוי וכמ"ש ע"פ אשירה להוי.²³

(והנה אפשר לומר שענין "דרך הוי" הוא המשכה משם הוי אל בריאה, יצירה ועשיה, וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "כי המצוה הזאת". אולם במקום אחר נתבאר שפירוש "דרך הוי" הוא המשכה שעל ידה יהיה שם הוי, כפי שנתבאר על הפסוק "אשירה להוי".)

בהערה שבסוגריים מביא אדמו"ר הזקן שני פירושים ל"דרך הוי". לפי פירוש אחד, מדובר בהמשכה משם הוי אל שלושת העולמות התחתונים — בריאה, יצירה ועשיה. לפי הפירוש האחר, שנתבאר במקום אחר, מדובר בהמשכה אל שם הוי עצמו, כך ששם הוי יבוא לידי גילוי.

אך י"ל [יש לומר] שני הענינים הכל נכלל בפ"י דרך הוי ועמ"ש בד"ה לבבתי^{24,25} ב' בחינות לבבות כוי ע"ש והיינו ב' המשכות הנ"ל. ואפשר לכן דרך גימטריא ב' פעמים הוי"ה אלקים ע"ד מ"ש כמ"א בד"ה שובה ישראל²⁶ בענין²⁷

אך אפשר לומר ששני הענינים כלולים בפירוש "דרך הוי". ועיין במה שכתוב במאמר המתחיל "לפְּתָנִי" בענין שתי בחינות של לבבות וכו', עיין שם; והן שתי המשכות שהוזכרו לעיל. ואפשר שמשום כך "דרך" בגימטריה שתי פעמים הוי"ה אלקים, על דרך מה שכתוב במקום אחר, במאמר המתחיל "שובה ישראל", בענין

שתי הקריאות כלולות בביטוי, והן תואמות את "שתי בחינות של לבבות" המבוארות במאמר "לפְּתָנִי". ייתכן שזו הסיבה לכך ש"דרך" (ד"ך, $224 = 4 + 200 + 20$) שווה בגימטריה לפעמיים "הוי" אלקים" ($112 = 86 + 26$): צמד אחד לכל המשכה.

מ"ש ויאמרו הוי הוא האלקים²⁸ ב' פעמים שזהו ענין מ"ש ושבתי בשלום אל בית אבי²⁹ והי' [והיה] הוי' לי לאלקים ועמ"ש בד"ה ביום השמע"צ [השמיני עצרת]³⁰ כפי צור לבכי וחלקי אלקים לעולם³¹ ועמ"ש במ"א על המאמר פ' וישלח)

הכתוב "ויאמרו: הוי הוא האלקים" פעמיים; וזהו ענין הכתוב "ושבתי בשלום אל בית אבי, והיה הוי' לי לאלקים". ועיין כמה שכתוב במאמר המתחיל "כיום השמיני עצרת" בפירוש "צור לבכי וחלקי אלקים לעולם", וכן כמה שכתוב במקום אחר על המאמר בפרשת וישלח)

העם בהר הכרמל קרא "הוי הוא האלקים" פעמיים, ויעקב התפלל ש"הוי יהיה לי לאלקים": בשני המקומות מצרפים את הוי' לאלקים, השם המתלבש בטבע. המאמר על שמיני עצרת מפרש גם הוא את "צור לבכי וחלקי... אלקים" באותו אופן, והקורא מופנה גם לביאור על קטע מהזוהר בפרשת וישלח.

(קע"ה ב')³² כי ישרים דרכי³³ ה' כוי וביאור הענין דהנה כתיב מה רבו מעשיך³⁴ ה' כולם בחכמה עשית כוי.

(175b) "כי ישרים דרכי הוי" וכו'. וביאור הענין: הנה כתוב "מה רבו מעשיך הוי", כולם בחכמה עשית" וכו'.

הערת קה"ת מציינת "(175b)" לצד מראה המקום בזהר שהובא קודם לכן, הקטע בפרשת וישלח שבאותו דף. הטקסט ממשיך בפסוק "כי ישרים דרכי הוי", עדיין בענין "דרכי" ה', ופותח את הביאור בפסוק "מה רבו מעשיך הוי", כולם בחכמה עשית".

וענין מה רבו הוא ענין רבוא רבבות השתלשלות העולמות המושגים לנו ושאינ מושגים כוי כנודע בזהר הענין של "מה רבו" הוא ריבוא רבבות של השתלשלות העולמות המושגים לנו ושאינם מושגים וכו', כידוע בזהר, "מה רבו מעשיך" מתייחס לעולמות הרבים לאין שיעור שבסדר ההשתלשלות, שחלקם בהשגתנו וחלקם מעבר להשגתנו. האידרא שבזהר מתארת את ריבוי העולמות הזה; הערת קה"ת מפנה לאידרא רבא ולאידרא זוטא בזהר חלק ג'.

באדרא³⁵ רבוי השתלשלות והם כולם בכחי עשיי [עשייה] בלבד ואפי' [ואפילו] אותם שאינם מושגים³⁶ והם בכחי פלא אמון מופלא אמון מכוסה אמון מוצנע^{37,38} כוי

באידרא, בענין ריבוי ההשתלשלות. וכולם הם בבחינת עשייה בלבד; אפילו אלה שאינם מושגים והם בבחינת פלא — "אמון מופלא, אמון מכוסה, אמון מוצנע" וכו',

ובכל זאת, כולם נחשבים רק ל"עשייה", סוג הפעולה הנמוך ביותר. הדבר נכון גם לגבי העולמות הנסתרים, שהמדרש מתאר במילה "אמון": "מופלא", "מכוסה" ו"מוצנע". גם הם נקראים "עשייה", כפי שנאמר בחלק הבא.

עכ"ז [עם כל זה] נקי עשייה עושה פלא לעושה נפלאות³⁹ כוי ולכאור יש להבין מהו ענין המשל לעשייה מאחר שהם רוחניים איך יתכן לומר בהם עשייה כוי.⁴⁰

עם זאת, הם נקראים "עשייה": "עושה פלא", "לעושה נפלאות" וכוי. ולכאורה יש להבין: מה ענינו של הדימוי לעשייה? מאחר שהם רוחניים, כיצד אפשר לומר עליהם שהם נעשים וכוי?

הכתוב מכנה אפילו את נפלאות ה' "עשייה": ה' "עושה פלא" ו"עושה נפלאות". השאלה היא מדוע מדמים עולמות רוחניים ל"עשייה", שהיא אצל האדם פעולה גופנית.

אמנם הוא עדי"מ כמו עשייה גשמי [גשמיים] באדם שלמטה אין התחברות לה עם שכלו וחכמתו ואין בה בחי השכל רק הארת השכל הארה בעלמא⁴¹ כוי

אלא שהדבר דומה, על דרך משל, לעשייה גשמית אצל האדם שלמטה, שאין לה קשר עם השכל והחכמה שלו, ואין בה מבחינת השכל אלא הארה של השכל, הארה בלבד וכוי,

התשובה מתחילה במשל: אצל האדם, העשייה הגופנית רחוקה מאוד מן השכל. היד הפועלת אינה מכילה את השכל עצמו, אלא רק הארה חלשה ממנו.

עיי כמה התלבשות (ועמ"ש בד"ה מי מנה^{42,43} בפ"י אף עשיתיו⁴⁴ ובד"ה בחודש השלישי⁴⁵ בפ"י על כל שבח מעשה ידיך) וכן למעלה הו א רק כח הפועל בנפעל כח בלבד כוי.

לאחר כמה שלבי התלבשות (ועיין כמה שכתוב במאמר המתחיל "מי מנה" בפירוש "אף עשיתיו", ובמאמר המתחיל "בחודש השלישי" בפירוש "על כל שבח מעשה ידיך"). וכך גם למעלה, אין זה אלא כוח הפועל בנפעל, כוח בלבד וכוי.

הארה זו מגיעה ליד רק לאחר שהיא עוברת כמה שכבות של "התלבשות" (בנוסחים המקבילים מובאת הדוגמה של כתב יד). כך גם כל העולמות אינם כוללים אלא "כוח הפועל בנפעל" — כוח בלבד, ולא את עצמותו של ה'.

וזהו עשית עשייה דוקא (ועמ"ש בד"ה אוסרי לגפן^{46,47} גבי עשה פלא) והנה הכח הפועל שמתלבש שם נקי ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ועצמיו הפועל כוי

וזהו [הטעם שנאמר] "עשית" — עשייה דווקא (וראו מה שכתוב במאמר המתחיל "אוסרי לגפן", בעניין "עשה פלא"). והנה, הכוח הפועל של ה' שמתלבש שם נקרא ממלא כל עלמין, ואילו עצמותו של ה' הפועל וכוי

לכן נאמר דווקא "עשית". הכוח המתלבש בתוך העולמות ומחיה אותם נקרא ממלא כל עלמין; בחלק הבא עובר המאמר לעסוק בעצמותו של ה' הפועל.

הוא בחיי סוכ"ע כוי וכמו העיגול שאין בו מעלה ומטה⁴⁸ כן קמיה ית' שוים עליונים ותחתונים כחשיכה כאורה^{49, 50}

היא בחינת סוכב כל עלמין וכו'. וכשם שבמעגל אין מעלה ומטה, כך לפניו יתברך העולמות העליונים והעולמות התחתונים שווים: "כחשיכה כאורה".

עצמותו היא בחינת סוכב כל עלמין, שאינו נכנס בעולמות באופן גלוי. כשם שבמעגל אין מעלה ומטה, כך לפניו העולמות העליונים והתחתונים שווים, ככתוב בתהלים: "כחשיכה כאורה".

ולכן כתיב איה מקום כבודו שאין מושג גם לעליונים ולמטה כתיב מלא כה"כ [כל הארץ כבודו]⁵¹ והוא מטעם הנ"ל שאין חילוק קמיה ית' בין עליונים לתחתונים כוי.

ולכן כתוב "איה מקום כבודו" — שהרי אף לעולמות העליונים אין הדבר מושג; ועל העולם שלמטה נאמר "מלא כל הארץ כבודו". הטעם לכך הוא כמו שנתבאר לעיל: שלפניו יתברך אין הבדל בין העליונים לתחתונים וכו'.

שני הפסוקים מבטאים זאת. השאלה "איה מקום כבודו" מלמדת שאפילו העליונים אינם יכולים להשיגו, ואילו "מלא כל הארץ כבודו" מלמד שהוא נמצא גם למטה. שני הדברים נכונים, משום שלפניו אין הבדל בין מעלה למטה.

אמנם פ"י דירה בתחתונים הוא להיות אחד למטה כמו למעלה והיינו כמו שמלכותך מלכות⁵² כ"ע [כל עלמין] בחיי מלכותו ברצון כוי

אולם פירוש דירה בתחתונים הוא שגם למטה יהיה "אחד" כמו למעלה. כלומר, כשם ש"מלכותך מלכות כל עולמים" היא בחינת מלכותו [המתקבלת] ברצון וכו',

אם ה' נמצא במידה שווה בכל מקום, מה מוסיפה "דירה בתחתונים"? הכוונה היא שגם למטה יהיה אחד כמו למעלה: שה' ימלוך למטה, כפי שנאמר "מלכותך מלכות כל עולמים" — מלכות שהנתינים מקבלים ברצון.

כן יהיה גם למטה בחיי מלי' ולא ממשלתך כי ממשלתך בכל דור ודור הוא בחיי מושל בע"כ [בעל כרחך] ולא ברצון⁵³ כוי

כך יהיה גם למטה בחינת מלכות, ולא ממשלה; שהרי "ממשלתך בכל דור ודור" היא בחינת שליט המולך בניגוד לרצון [נתיניו], ולא מרצון וכו'.

מלכות מבוססת על קבלה מרצון; ממשלה היא שלטון שנכפה על הנתינים, בין שהם רוצים בכך ובין שלא. דירה למטה פירושה שגם העולם התחתון יקבל את מלכות ה' ברצון, ולא רק יהיה נתון למרותו.

(ועמ"ש בדי"ה שובה ישראל עד⁵⁴ גבי כי עמך הסליחה למען תורא⁵⁵ והכח הזה שיהיה בחיי דירה גם בתחתונים נמשך מבחינת סוכ"ע דקמיה מעלה ומטה שוין ועמ"ש מזה בדי"ה ששים המה מלכות)⁵⁶

(וראו מה שכתוב במאמר המתחיל "שובה ישראל עד", בעניין "כי עמך הסליחה למען תורא". הכוח הזה, שתהיה בחינת דירה גם בתחתונים, נמשך מבחינת סוכב כל עלמין, שלפניו מעלה ומטה שווים; וראו מה שכתוב על כך במאמר המתחיל "ששים המה מלכות").

בהערה נוספת שבסוגריים מוסיף אדמו"ר הזקן שהכוח לעשות דירה למטה נמשך מסוכב כל עלמין. רק אור שלפניו מעלה ומטה שווים יכול להתגלות למטה כפי שהוא למעלה.

וזהו ענין בחי' ביטול שלא להיות בבחי' אין אני והוא יכולים לדור⁵⁷ כוי רק שיהיה בבחי' ביטול וע"כ שורה א"ס בחכמה כי חכמה הוא כ"ח מ"ה [מה]⁵⁸ כוי

וזהו ענין בחינת הביטול: שלא להיות במצב של "אין אני והוא יכולים לדור" וכוי, אלא להיות בבחינת ביטול. ולכן שורה אין סוף בחכמה, כי חכמה היא כוח מה וכוי.

קבלה מרצון פירושה ביטול, היפוכו של האדם הגאווותן שעליו אומר ה': "אין אני והוא יכולים לדור". אין סוף שורה בחכמה, מפני שחכמה היא כוח מה — מצב של ביטול.

והנה בחי' זו נק' דרך הוי' דהיינו כי כל מצוה יש לה ג' לבושין מחדו"מ [מחשבה דבור ומעשה].⁵⁹

והנה בחינה זו נקראת "דרך הוי'", כלומר, משום שלכל מצווה יש שלושה לבושים: מחשבה, דיבור ומעשה.

המשכת האור באמצעות המצוות נקראת "דרך הוי'", משום שכל מצווה מתלבשת בשלושה לבושים: מחשבה, דיבור ומעשה. באמצעותם מגיע האור עד למדרגה הנמוכה ביותר, כפי שמוסבר בפסקה הבאה.

קטע 3 • 311

האלוקות מתלבשת ומתגלה; בעל התשובה

3 והנה ההמשכה מלמעלה ע"י המצות הוא להיות התלבשות מחשבה במחשבה ודבור בדבור ומעשה במעשה בכל נפשך כוי⁶⁰ והגם דכתיב כי לא מחשבותי מחשבותיכם⁶¹ כוי.

והנה ההמשכה מלמעלה באמצעות המצוות היא שהמחשבה תתלבש במחשבה, הדיבור בדיבור והמעשה במעשה, "בכל נפשך" וכוי. ואף על פי שנאמר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם" וכוי,

באמצעות המצוות של הצדיק נמשכת האלוקות מדרגה לדרגה: מחשבתו של הקב"ה מתלבשת במחשבתו של האדם, דיבורו בדיבורו ומעשהו במעשהו, "בכל נפשך" — כלומר, בכל כוחות הנפש. לכאורה הדבר אינו מתיישב עם הפסוק בישעיהו: "מחשבותי לא מחשבותיכם".

עכ"ז [עם כל זה] הרי סיים בסיפא דקרא ולא דרכיכם דרכי כלומר אימתי לא מחשבותי מחשבותיכם כשדרכיכם לא דרכי.

אף על פי כן, בסוף הפסוק נאמר: "ולא דרכיכם דרכי"; כלומר, מתי אין מחשבותי מחשבותיכם? כאשר דרכיכם אינן דרכי.

אדמו"ר הזקן משיב מתוך סופו של אותו פסוק: "ולא דרכיכם דרכי". הוא מפרש את שני חלקי הפסוק כתנאי ותוצאה: מחשבותיו של הקב"ה נשגבות ממחשבותינו רק כאשר דרכינו אינן דרכיו.

אבל אם דרכיכם דרכי יכול להיות גם מחשבותי מחשבותיכם. ודרכיכם דרכי היינו להיות דרך הוי' כוי להיות הלימוד לשמה ע"י התפלה תחלה כוי

אבל אם דרכיכם דרכי, אפשר שגם מחשבותי יהיו מחשבותיכם. ו"דרכיכם דרכי" פירושו להיות "דרך הוי'" וכו', כלומר, שהלימוד יהיה לשמה, על ידי הקדמת התפילה וכו',

כאשר דרכי האדם הן דרכי ה', גם מחשבותיו של הקב"ה יכולות להתלבש במחשבותיו. ללכת "בדרך הוי'" פירושו ללמוד תורה לשמה, והדבר מצריך הקדמת התפילה.

כי מחשבה תלוי [תלויות] בדבור כי א"א לדבר בלי מחשבה וע"כ ואשים דברי בפ"ך⁶² כוי התלבשות דבור בדבור וממילא יהי [יהיה] גם מחשבה במחשבה כוי

שכן המחשבה קשורה לדיבור, שהרי אי אפשר לדבר בלי מחשבה. לכן נאמר: "ואשים דברי בפ"ך" וכו' — התלבשות דיבור בדיבור, וממילא תהיה גם התלבשות מחשבה במחשבה וכו'.

המחשבה והדיבור קשורים זה בזה, שכן אי אפשר לדבר בלי לחשוב. לכן, כאשר דבריו של הקב"ה מושמים בפיו של האדם באמצעות לימוד התורה — דיבורו מתלבש בדיבורו — ממילא גם מחשבתו מתלבשת במחשבתו.

(וג' בחינות מודו"מ [מחשבה דבור ומעשה] היינו ג' עולמות ביי"ע שגם בעלמין דפרודא יומשך גילוי אא"ס [אור אין סוף] ב"ה וכמ"ש במ"א ע"פ אחת היא כוי⁶³ תמתי⁶⁴ תאומתי⁶⁵ והמשכה זו זהו ענין מי יתנך כאח לי⁶⁶ שיהי [שיהיה] גילוי שם הוי' למטה

(ושלוש הבחינות של מחשבה, דיבור ומעשה הן שלושת העולמות בריאה, יצירה ועשיה, כדי שגם בעולמות הפירוד תימשך התגלות אור אין סוף ברוך הוא, וכמו שנתבאר במקום אחר על הפסוק "אחת היא" וכו', "תמתי תאומתי". והמשכה זו היא עניינו של "מי יתנך כאח לי": שתהיה התגלות שם הוי' למטה;

הערת הסוגריים קושרת את המחשבה, הדיבור והמעשה לשלושת העולמות התחתונים — בריאה, יצירה ועשיה — המכונים "עולמות הפירוד", שבהם הנבראים חשים שהם נפרדים מהקב"ה. המשכת אור אין סוף לתוכם היא המבוקשת במילים "מי יתנך כאח לי": ששם הוי' יתגלה למטה. המדרש קורא את "תמתי", "השלמה שלי", כ"תאומתי".

אזי נקרא כאח לי משא"כ כשהוא בבחי' העלם. ועי' לקמן עוד בפ' כאח לי) וזהו יונק משדי אמי והוא עד"מ

ואז הוא נקרא "כאח לי", שלא כמו כאשר הוא בהעלם. ועיינו בהמשך בביאור נוסף למילים "כאח לי". וזהו "יונק משדי אמי", וזהו על דרך משל:

כאשר הקב"ה מתגלה למטה, הוא "כאח" — קרוב ומוכר; לא כך כאשר הוא בהעלם. גוף המאמר עובר כעת למילים הבאות, "יונק משדי אמי", ומבאר אותן באמצעות משל.

כמו ע"י היניקה נתגדל הולד בכ"ד חדשי היניקה מה שלא יתגדל בזה בכ"ד חדשים אחרים וההגדלה שע"י היניקה אינה לפ"ע [לפי ערך] גידולו בשאר שני חייו כוי

כמו שעל ידי היניקה התינוק גדל במשך עשרים וארבעת חודשי היניקה במידה שלא יגדל בשום תקופה אחרת של עשרים וארבעה חודשים; והגדילה שבאה על ידי היניקה אינה עומדת ביחס לגדילתו בשאר שנות חייו וכו'.

תינוק יונק גדל במשך עשרים וארבעת חודשי היניקה יותר מכפי שיגדל בכל שנתיים מאוחרות יותר; גדילה זו אינה עומדת ביחס לגדילתו בשאר שנות חייו.

כן הוא להיות ג ילוי שם הוי' ב"ה למטה והיינו כי ממה שהי' [שהיה] בתחלה לית מחשבה תפיסא ביי [ביה] סתימו דכ"ס [דכל סתימין] יתהווה להיות ההגדלה להיות מתגלה למטה להיות בחיי מחשבותי מחשבותיכם כוי

כך גם לעניין התגלות שם הוי' ברוך הוא למטה. כלומר, ממה שהיה בתחילה בבחינת "לית מחשבה תפיסא ביה", "סתימו דכל סתימין", תבוא התגלות, כך שיתגלה למטה ותהיה בחינת "מחשבותי מחשבותיכם" וכו'.

כך גם התגלות הוי' למטה היא בחינת "גדילה" עצומה: מה שאין מחשבה יכולה להשיגו, הנעלם שבכל הנעלמים, מתגלה למטה — עד לבחינת "מחשבותי מחשבותיכם".

(ועיין בפ' האזינו⁶⁷ רצ"ו א' ע"פ ושדי כמגדלות).⁶⁸ וזהו מי יתנך דהיינו שבחי' מי הוא עושה לי כ"ז [כל זה] כוי

(ועיינו בפרשת האזינו, 296a, על הפסוק "ושדי כמגדלות"). וזהו [פירוש] "מי יתנך": שבחינת "מי" היא שעושה עבורי את כל זה וכו'.

ההפניה היא לזוהר על "ושדי כמגדלות". לאחר מכן דורש אדמו"ר הזקן את המילה "מי" שבפסוק "מי יתנך" כשם של בחינה באלוקות: בחינת "מי" היא שמביאה את כל הדברים האלה.

(ע' [עיינן] בפי ויחי דרלייז בי⁶⁹ ע"פ מי יקימנו מי ירפא לך^{70,71} ועמ"ש ע"פ ועתה יגדל נא^{72,73} בענין אדי מי יעמוד⁷⁴ ועדייז יי"ל [יש לומר] מ"ש בפי ואתחנן מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה⁷⁵ כוי)

(עיינו בפרשת ויחי, דף 237b, על "מי יקימנו" ו"מי ירפא לך"; ועיינו במה שנכתב על הפסוק "ועתה יגדל נא", בענין "אדי, מי יעמוד?"; ועל דרך זו אפשר לבאר את מה שנכתב בפרשת ואתחנן: "מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה" וכו').

ההפניות תומכות בפירוש הזה למילה "מי". בפרשת ויחי הזוהר מבאר את "מי יקימנו" באמצעות ההשוואה ל"מי ירפא לך", ומכנה את "מי" העולם העליון, שבכוחו לחזק את הכול. המאמר על בקשת משה "ועתה יגדל נא" מבאר באותו אופן את "אדי, מי יעמוד?"; ועל דרך זו, מציג אדמו"ר הזקן, אפשר לפרש גם את "מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה".

והנה בחיי אמי הוא עד"מ אם הבנים שמחה⁷⁶ שהוא בחיי שמחה עד"מ כמו השמחה לא נעשית על ידה שום תוספת והתחדשות החיות רק התפשטות והילוך החיות שבתחלה היי [היה] בבחי' כיוון ועייז נעשה התפשטות.

והנה, בחינת "אמי" היא על דרך משל "אם הבנים שמחה", שהיא בחינת שמחה. על דרך משל, השמחה אינה גורמת לתוספת או לחידוש של חיות, אלא רק להתפשטות ולהמשכה של החיות, שבתחילה הייתה בכיוון, ועל ידי כך היא מתפשטת.

"אמי" רומז ל"אם הבנים שמחה", לבחינת השמחה. השמחה אינה מוסיפה חיות חדשה, אלא משחררת ומפיצה את החיות שהייתה מכווצת קודם לכן.

אשקך מיין הרקח⁷⁷ נכנס יין יצא סוד⁷⁸ גילוי אלהות כוי (ועמ"ש מזה בד"ה שוש אשיש בהוי"ה⁷⁹ ובד"ה הוי' לי בעוזרי)⁸⁰

"אשקך מיין הרקח": "נכנס יין יצא סוד" — גילוי אלוהות וכו'. (ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "שוש אשיש בהוי"ה ובמאמר המתחיל "הוי' לי בעוזרי").

המילים הבאות, "אשקך מיין הרקח", מתאימות לעניין זה: יין, כמו שמחה, מגלה את מה שהיה נסתר, כדברי חז"ל: "נכנס יין יצא סוד". כאן הסוד שמתגלה הוא גילוי האלוהות.

וזהו ואהיה שעשועים יום יום⁸¹ משחקת לפניו כוי ושעשועי את בני אדם⁸² דהיינו ב' שעשועים ועייז נעשה התגלות למטה ושעשועי את בני אדם⁸³ כוי.

וזהו [פירוש] "ואהיה שעשועים יום יום משחקת לפניו" וכו', "ושעשועי את בני אדם": כלומר, שני שעשועים. ועל ידי כך מתרחש גילוי למטה: "ושעשועי את בני אדם" וכו'.

במשלי נאמר: "ואהיה שעשועים יום יום משחקת לפניו... ושעשועי את בני אדם". אלו שני שעשועים, אחד למעלה ואחד למטה; ובאמצעות השמחה הזאת מתגלה האלוהות למטה, בקרב בני האדם.

וזוהו אנהגך אביאך אל בית אמי^{83,84} תלמדני בתחלה ההמשכה לבחיי אימא בינה ואח"כ ההמשכה משם למטה מבחיי אמי שיהי' [שיהיה] דירה בתחתונים וע"כ נאמר בלשון תלמדני כי אמי הוא בחי' תשב"כ [תורה שבכתב].

וזוהו [פירוש] "אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדני": תחילה ההמשכה לבחינת אימא, בינה, ואחר כך ההמשכה משם למטה, מבחינת "אמי", כדי שתהיה דירה בתחתונים. לכן נאמר בלשון "תלמדני", כי "אמי" היא בחינת תורה שבכתב.

בהמשך הפסוק נאמר: "אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדני". תחילה נמשך האור לאימא, שהיא בינה, ומשם הוא נמשך למטה כדי ליצור דירה בתחתונים; "אמי" היא תורה שבכתב.

ותלמדני הוא בחי' תשב"כ [תורה שבעל פה]⁸⁵ כוי (ועמ"ש בד"ה אני לדודי בענין אל בית אמי ואלחדר הורתי⁸⁶ ועמ"ש במ"א בפ"י על תורתך שלמדנו ומ"ש ב"ה וכל בניך למודי⁸⁷ הוי' ועי' [ועיין] מענין תשב"כ [תורה שבכתב] ותשב"כ [תורה שבעל פה] בפ' ויקהל דף רי"ש⁸⁸ ובפ' בראשית ד"נ ע"ב)

ו"תלמדני" הוא בחינת תורה שבעל פה וכו'. (ועיינו כמה שנכתב במאמר המתחיל "אני לדודי", בעניין "אל בית אמי ואל חדר הורתי"; ועיינו כמה שנכתב במקום אחר בפירוש "על תורתך שלמדנו", וכמה שנכתב [במאמר המתחיל] "וכל בניך למודי הוי'"; ועיינו בעניין תורה שבכתב ותורה שבעל פה בפרשת ויקהל, דף 200, ובפרשת בראשית, דף 50b.)

"תלמדני" היא בחינת תורה שבעל פה, המלמדת ומפרטת את מה שכלול בתורה שבכתב. ההפניות שבסוגריים מציינות דיונים נוספים, ובהם דברי הזוהר על תורה שבכתב ותורה שבעל פה בפרשות ויקהל ובראשית.

והמדרגה הזאת הוא בחי' צדיקים שנק' אחים כאח לי כוי כנ"ל שכל עבודתם מלמעלה למטה להמשיך כוי

ומדרגה זו היא בחינת הצדיקים, הנקראים אחים — "כאח ליי" וכו', כפי שנוזכר לעיל, שכן כל עבודתם היא מלמעלה למטה, להמשיך וכו'.

כל הדברים האלה מתארים את הצדיק, הנקרא "אח" של ה'. כל עבודתו היא מלמעלה למטה: להמשיך אלוות לתוך העולם.

[והם ממשיכים דירתו ית' בתחתונים ועמ"ש בד"ה רני ושמחי⁸⁹ גבי וביאור ענין אחותי וע' מענין כאח לי ברבות כשהי"ש [בשיר השירים].

[והם ממשיכים את דירתו ית' בתחתונים. וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "רני ושמחי", בעניין "וביאור ענין אחותי"; ועל ענין "כאח ליי" ראו במדרש רבה על שיר השירים,

באמצעות עבודתם ממשיכים הצדיקים את דירתו של ה' בתחתונים. הסוגריים המרובעים מביאים מקורות נוספים בעניין "כאח ליי", ובראשם מדרש רבה על שיר השירים.

ובפי' שמות ר"פ ה'. ובזהר וישב (קפ"ד א') ובפי' שמות (די י"ח) ומענין אנהגך אביאך אל בית אמי בפי' פקודי דרנ"ז סע"ב [סוף עמוד ב].

ובפרשת שמות, בתחילת פרק ה'; ובזהר, וישב (קפ"ד ע"א), ובפרשת שמות (דף י"ח); ועל עניין "אנהגך אביאך אל בית אמי" בפרשת פקודי, דף רנ"ז סוף ע"ב.

הרשימה ממשיכה ומפנה למדרש רבה על שמות, לזוהר בפרשות וישב ושמות, ולזוהר בפרשת פקודי, העוסק בפסוק "אנהגך אביאך אל בית אמי". בזוהר בפרשת וישב הפסוק מתפרש כבקשת כנסת ישראל שהי' יהיה לה כפי שיוסף היה לאחיו.

ב. והמדרגה השנית הוא בחי' בע"ת [בעלי תשובה] וע"ז נאמר אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוזו לי.⁹⁰

ב. המדרגה השנייה היא בחינת בעלי תשובה, ועל כך נאמר: "אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוזו לי".

כאן מתחיל החלק השני של המאמר. סוג העבודה השני הוא עבודת בעל התשובה, ועליו נאמרים המילים הבאות בפסוק: "אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוזו לי".

כי הנה בע"ת [בעלי תשובה] אינו על עבירות דוקא⁹¹ כ"א גם על מי שהוא נפרד ואינו בבחי' התלהבות כו'. שהרי המושג בעלי תשובה אינו מתייחס דווקא לעבירות, אלא גם למי שנפרד ואינו נמצא במצב של התלהבות וכו'. תשובה כאן אינה מתייחסת רק למי שחטא. היא כוללת גם כל מי שנפרד מהי' וחסרה לו התלהבות.

כי הנה בעלי עסקים שאינם תמיד להי' רק קובע עתים לתורה כוי' הנה כשחוזר מעסקו במילי דעלמא ללמוד נקי' תשובה.

שהרי בעלי עסקים אינם מסורים להי' תמיד, אלא רק קובעים עתים לתורה וכו'; וכשהאדם חוזר מעיסוקו בענייני העולם ללמוד, הדבר נקרא תשובה.

בעלי עסקים, שקובעים לתורה רק זמנים מסוימים, הם הדוגמה לכך: כשהאדם פונה מענייני העולם ולומד, הפנייה הזאת עצמה היא תשובה, כלומר חזרה.

דהיינו ששב ממה שעסק בתחלה כוי'. ועי"ז נעשה גודל ההתפעלות ביתר שאת מאם לא היי' [היה] עוסק בתחלה במילי דעלמא כוי'.

כלומר, הוא חוזר ממה שעסק בו קודם וכו'. ועל ידי כך נוצרת התפעלות גדולה, בעוצמה רבה יותר מכפי שהייתה אילו לא עסק קודם בענייני העולם וכו'.

משום שהוא בא מתוך העיסוק בענייני העולם, החזרה שלו מעוררת אותו בעוצמה רבה יותר מאשר אילו לא התרחק מלכתחילה. המרחק הוא שמעניק להתפעלות את עוצמתה.

(וכמ"ש מזה ע"פ מים רבים⁹² כוי כי מי נח⁹³ כוי) כי באמת במלאכים כתיב כולם עומדים ברום עולם.⁹⁴

(כפי שמבואר בעניין זה על הפסוק "מים רבים" וכו', "כי מי נח" וכו'). שהרי באמת נאמר על המלאכים: "כולם עומדים ברום עולם".

אדמו"ר הזקן מבחין בין האדם לבין המלאכים, שעליהם נאמר בברכת יוצר: "כולם עומדים ברום עולם". ההפניה שבסוגריים היא למאמר על "מים רבים", העוסק גם ב"מי נח".

כי ענין עומדים היינו שהם תמיד במדרגה א' והיינו מפני שהם תמיד בבחי' ביטול. לאיזה מהות אחר ישתנה שיהי' [שיהיה] התפעלות שהוא שינוי המהות כוי.

המשמעות של "עומדים" היא שהם נמצאים תמיד במדרגה אחת, והסיבה לכך היא שהם נתונים תמיד במצב של ביטול. לאיזה מהות אחרת ישתנו, כך שתהיה בהם התפעלות, שהיא שינוי המהות? וכו'.

"עומדים" פירושו נשארים במדרגה אחת, מפני שהמלאכים נתונים תמיד בביטול. מאחר שאינם נעשים לדבר אחר, אין בהם התפעלות, שהרי התפעלות היא שינוי במצבו של האדם.

אבל בעסק הוא א בחי' התפעלות שנשתנה מהותו במה שהי' [שהיה] עוסק בתחלה במילי דעלמא להיות לומד תורה כוי.

אבל אצל מי שעוסק בעסקים מדובר בהתעוררות שיש בה שינוי במהותו: בתחילה היה עוסק בענייני העולם, וכעת הוא נעשה אדם הלומד תורה וכו'.

אדם העוסק בעסקים שונה בכך שהוא משתנה: ממי שהיה עוסק בענייני העולם הוא נעשה אדם הלומד תורה. השינוי במצבו הוא שמאפשר את התעוררותו.

קטע 4 • 41

מההסתר לגאולה

4 והגם שהתפעלות הוא רק בבחי' נפש החיונית בלבד עכ"ז [עם כל זה] הוא למעלה מאד כוי. והיינו מפני שהוא בבחינת אתכפייא סט"א [סטרא אחרא] כוי.

ואף שההתעוררות היא רק בנפש החיונית בלבד, בכל זאת היא נעלית מאוד וכו'. זאת מפני שהיא בבחינת "אתכפייא סטרא אחרא" וכו'.

ההתעוררות של בעל התשובה מורגשת רק בנפש החיונית, הנפש שמחיה את הגוף, ובכל זאת היא מגיעה למדרגה גבוהה מאוד. הסיבה היא שהיא כופה את הסטרא אחרא, הצד האחר המתנגד לקדושה.

ועייז שאתכפייא סט"א [סטרא אחרא] הוא מעורר ממה שהיה בתחלה ואסתלק יקרא דקב"ה [דקודשא בריך הוא] לעילא לעילא⁹⁵ והיינו ממה שהיה תחלה הסתלקות אלהותו ית' כענין סליק לעילא לעילא⁹⁶ בזח"ג [בזהר חלק ג]

ועל ידי שהסטרא אחרא נכפית, הוא מעורר מן המצב שהיה בתחילה, שבו "נסתלק כבודו של הקדוש ברוך הוא למעלה מעלה"; כלומר, מן ההסתלקות של אלקותו יתברך שהייתה בתחילה, כעניין "סליק לעילא לעילא" בזהר חלק ג

הזהר אומר שכאשר הסטרא אחרא נכפית, "כבודו של הקדוש ברוך הוא עולה למעלה מעלה". אדמו"ר הזקן קורא את אותן מילים גם כמתארות את הכבוד שהסתלק הרחק למעלה: כשאדם כופה את הסטרא אחרא, הוא מעורר את האלקות מאותה מדרגה שאליה הסתלקה, כמתואר בדברי הזהר "סליק לעילא לעילא".

(ד"כ ע"ב) שנסתלק הגילוי מלמטה לבחי' מהותו ועצמותו הנה משם ממש יומשך הגילוי וההמשה למטה.

(דף כ' ע"ב), שם ההארה הסתלקה מלמטה לבחינת מהותו ועצמותו; מאותה מדרגה עצמה תימשך ההארה ותורד למטה.

קטע הזהר נמצא בחלק ג', כ' ע"ב, ושם נאמר שהמלך הקדוש "עלה למעלה מעלה" ולא נמצא למטה. אדמו"ר הזקן מסביר שהכוונה היא שההארה הסתלקה מלמטה אל מהותו ועצמותו של ה' ממש, ואומר שמאותה מדרגה עצמה תימשך ההארה למטה.

כי הנה כתיב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו⁹⁷ נפלות והוא כמו בבחי' מ"ת [מתן תורה] דכתיב פב"פ [פנים בפנים] דבר⁹⁸ ה' גילוי אלהות למטה בבחי' פנים היה צ"ל תחלה הסתר פנים גלות מצרים רד"ו שנה⁹⁹

שהרי נאמר: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". הדבר דומה למתן תורה, שעליו נאמר "פנים בפנים דיבר הוי": אלקות התגלתה למטה בבחינת פנים. תחילה היה צורך בהסתר פנים, בגלות מצרים שנמשכה רד"ו שנה,

מיכה מבטיח נפלאות "כימי צאתך מארץ מצרים", ובמתן תורה ה' דיבר "פנים בפנים", כלומר אלקות התגלתה למטה. לפני התגלות זו היה צורך תחילה בהסתר פנים — בגלות מצרים שנמשכה 210 שנה.

כדי שאח"כ יכול להיות פב"פ [פנים בפנים] כוי (ועמ"ש מזה סד"ה וידבר אלקים כוי אני הוי וארא כוי) כדי שלאחר מכן יהיה אפשר להיות "פנים בפנים" וכו'. (ועיינו כמה שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל "וידבר אלקים... אני הוי וארא...")

ההסתר בא תחילה כדי שאחרייו תוכל לבוא ההתגלות פנים בפנים. ההפניה שבסוגריים היא לסוף המאמר על הפסוק "וידבר אלקים... אני הוי", שבו מוסבר עניין זה בהרחבה.

וכן עדי"ז בחורבן בית ראשון ושני שהוא מחמת דקוב"ה [דקודשא בריך הוא] אסתלק לעילא לעילא בבחינת הסתר כ"ו והכוונה בהסתר פנים הוא שיהיה גודל התפעלות למעלה כמשל האב עם הבן שכאשר האב מסתתר ממנו

וכך גם, על דרך זו, בחורבן בית ראשון ובית שני, שקרה מפני ש"הקדוש ברוך הוא הסתלק למעלה מעלה", בבחינת הסתר וכו'. מטרת הסתר הפנים היא שתהיה התעוררות גדולה למעלה, כמשל אב ובנו: כאשר האב מסתתר מבנו,

גם חורבן בית ראשון ובית שני פועל לפי אותו דפוס: ה' הסתלק למעלה מעלה אל תוך ההסתר. מטרת הסתר הפנים היא לעורר התעוררות גדולה, כמשל אב המסתתר מבנו.

אזי צועק הבן לעלות אליו וזהו רצון האב שירצה הבן לעלות אליו לכן הוא מסתתר כו'.

הבן צועק אז כדי לעלות אליו; וזהו רצון האב — שהבן ירצה לעלות אליו. לכן הוא מסתתר וכו'.

כשהאב מסתתר, הבן צועק ומבקש להגיע אליו. הכמיהה הזאת היא מה שהאב רוצה, וזוהי הסיבה שהוא מסתתר.

וכן מחמת הסתר פנים תורה ותפלה עי"ז יהיה ההתפעלות במאד אתכפייא סט"א [סטרא אחרא] ומעורר ממה שהיה בחינת הסתלקות לעילא לעילא שיהיה בחי' התגלות למטה כנ"ל.

וכך גם, בעקבות הסתר הפנים, התורה והתפילה — באמצעותן תהיה ההתעוררות גדולה ביותר, תהיה אתכפייא סטרא אחרא, והוא יעורר מן המדרגה של ההסתלקות למעלה מעלה, כדי שתהיה התגלות למטה, כפי שנאמר לעיל.

כך גם הסתר הפנים מעצים מאוד את לימוד התורה ואת התפילה של האדם. העוצמה הזאת כופה את הסטרא אחרא וממשיכה התגלות למטה מן המדרגה שאלהי הסתלקה.

וזהו אמצאך בחוץ אשקך¹⁰⁰ אמצאך בחוץ היינו מה שהוא בבחי' חוץ שהוא בחי' בע"ת [בעלי תשובה] (וע' בפ' אחרי דע"ח¹⁰¹ א' עפ מולדת בית^{102, 103} או מולדת חוץ ובפ' תולדות קמ"א בי¹⁰⁴ ע"פ חכמות בחוץ^{105, 106} ועמ"ש מזה בד"ה בהעלותך¹⁰⁷ כו' שלך גדול משלהם)

וזהו [פירוש] "אמצאך בחוץ אשקך". "אמצאך בחוץ" מתייחס למה שנמצא בבחינת "חוץ", שהיא בחינת בעלי תשובה (וראה בפרשת אחרי, עמוד ע"ח ע"א, על הפסוק "מולדת בית או מולדת חוץ", ובפרשת תולדות, קמ"א ע"ב, על הפסוק "חכמות בחוץ תרונה"; וראה מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "בהעלותך" וכו', "שליך גדול משלהם").

הדבר מסביר את "אמצאך בחוץ אשקך": ה"חוץ" הוא בעל התשובה, שבא ממקום הרחוק מקדושה. הסוגריים מפנים לזוהר על "מולדת חוץ" ועל "חכמות בחוץ תרונה", וכן למאמר על "בהעלותך את הנרות", שבו נאמר לאהרן: "שליך גדול משלהם".

עייז נעשה אשקך בחיי נשיקין אתדבקות רוחא ברוחא¹⁰⁸ כוי באיי [ברוך אתה ה'] שיהיי [שהיה] מבחיי ברוך כוי המשכה בגילוי אתה כוי.

על ידי כך באה בחינת "אשקך" — בחינת נשיקות, "אתדבקות רוחא ברוחא" וכו': "ברוך אתה ה'", כדי שמבחינת "ברוך" וכו' תהיה המשכה בגילוי, "אתה" וכו'.

כך באה בחינת "אשקך": נשיקות הן, בלשון הזוהר, "אתדבקות רוחא ברוחא". בברכה "ברוך אתה ה'", "ברוך" מתפרש כהמשכה שמביאה את ה' לגילוי גלוי, בבחינת "אתה", הפנייה הישירה אליו.

אך מי יתנך כאח לי ואמצאך בחוץ כוי שניהם בב"א [במהרה בימינו אמן] דהיינו שיהיה בחיי התחברות צדיקים ובעיית [ובעלי תשובה] כענין מאמר הזהר עתיד משיחא לאתבא צדיקא בתיובתא^{109, 110} כוי

אבל "מי יתנך כאח לי" ו"אמצאך בחוץ" וכו' — שניהם בבת אחת; כלומר, שתהיה בחינת התחברות של צדיקים ובעלי תשובה, כפי שנאמר בזוהר: "עתיד משיחא לאתבא צדיקא בתיובתא" וכו'.

הפסוק מבקש את שני הדברים בבת אחת: "מי יתנך כאח לי" — הצדיק, יחד עם "אמצאך בחוץ" — בעל התשובה. החיבור הזה הוא כוונת דברי הזוהר, שמשיח עתיד להביא גם את הצדיקים לתשובה.

(וכמ"ש מזה בד"ה יויט [יום טוב] שני¹¹¹ גבי שמע"צ [שמיני עצרת]) וכעצת חז"ל [חכמינו זכרונם לברכה] כל ימו בתשובה.¹¹² דהיינו שגם הצדיק יעשה תשובה.

(כפי שמבואר על כך במאמר המתחיל "יום טוב שני", בעניין שמיני עצרת.) וכעצת חז"ל: "כל ימיו בתשובה"; כלומר, שגם הצדיק יעשה תשובה.

חז"ל מייעצים לאדם להיות "כל ימיו בתשובה", והדבר נכון גם לגבי הצדיק. הסוגריים מפנים למאמר על היום השני של יום טוב, בעניין שמיני עצרת.

דהיינו על מה שלא היה הביטול כ"כ [כל כך] כמו שלא היה בביטול כ"כ [כל כך] בתפלה כוי (ועמ"ש בד"ה מה טובו¹¹³ גבי והתשובה הג' ועמ"ש בד"ה שובה ישראל בענין מ"ש יעקב אבינו אם יהיה כוי והיה¹¹⁴ כוי)

כלומר, על כך שלא היה בביטול גדול כל כך; למשל, שלא היה בביטול גדול כל כך בתפילה וכו'. (וראה מה שנכתב במאמר המתחיל "מה טובו" בעניין "והתשובה הג'"; וראה מה שנכתב במאמר המתחיל "שובה ישראל" בעניין דברי יעקב אבינו, "אם יהיה" וכו', "והיה" וכו').

תשובת הצדיק היא על כך שלא היה בביטול מספיק, למשל בתפלתו. הסוגריים מפנים לדיונים בעניין "והתשובה השלישית" ובעניין נדרו של יעקב: "אם אלקים יהיה עמדי... והיה הוי" לי לאלקים".

ועכשיו הגיע לבחי' הביטול זהו תשובה שלו ועיי' יהיה כל דינין מתעברין מיניה שאין שום אחיזה לחיצונים גם לא יבוזו לי.

ועכשיו הגיע לבחינת הביטול — זוהי התשובה שלו. ועל ידי כך "כל דינין מתעברין מיניה", ואין לחיצונים שום אחיזה: "גם לא יבוזו לי".

כאשר הוא מגיע עכשיו לביטול אמיתי, זוהי התשובה שלו. אז "כל דינין מתעברין מיניה", אין לחיצונים אחיזה, ומתקיים המשך הפסוק: "גם לא יבוזו לי".

וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] אם ישראל עושים תשובה נגאלים¹¹⁵ כוי. שעיקר ההסתר הוא מחמת דאסתלק קוב"ה [קודשא בריך הוא] לעילא כוי

וכמאמר חז"ל: "אם ישראל עושים תשובה נגאלים" וכו'. כי עיקר ההסתר הוא משום ש"קודשא בריך הוא אסתלק לעילא" וכו',

חז"ל אומרים שכאשר ישראל עושים תשובה הם נגאלים. הטעם הוא שההסתר של הגלות נובע מכך שהקב"ה הסתלק למעלה.

ועיי' התשובה מעורר להיות התגלות למטה וממילא נגאלין כוי ותשובה ותפלה וצדקה כוי דהיינו צדיקים ובע"ת [ובעלי תשובה] ביחד משא"כ כשכאו"אבפ"ע כוי:

ועל ידי התשובה הוא מעורר שתהיה התגלות למטה, וממילא הם נגאלים וכו'. ו"תשובה ותפלה וצדקה" וכו' — כלומר, צדיקים ובעלי תשובה יחד; מה שאין כן כשכל אחד בפני עצמו וכו'.

התשובה מעוררת התגלות למטה, ובעקבותיה באה הגאולה ממילא. במילים "תשובה ותפלה וצדקה", התשובה היא עבודתו של כעל התשובה והצדקה היא עבודתו של הצדיק, כפי שהוסבר בפסקה 2; יחד הם משיגים את מה שאף אחד מהם אינו משיג לבדו.

בעבודה

המאמר עצמו מפקי' מכך את ההוראה בעבודת ה'. על האדם לעבוד את ה' כצדיק, להמשיך אלוקות לעולם באמצעות לימוד תורה לשמה, לאחר הקדמת התפילה, ובאמצעות קיום מצוות במחשבה, בדיבור ובמעשה. עליו לעבוד גם ככעל תשובה: אפילו מי שחוזר מעסקיו לזמני הלימוד הקבועים שלו עושה תשובה, והמרחק שממנו הוא בא צריך להפוך לעוצמה. גם הצדיק צריך להיות "כל ימיו בתשובה", ולשוב על כך שלא היה בו די ביטול, כפי שבא לידי ביטוי בתפילתו; על ידי התשובה ישראל נגאלים.

שאלות לשיחה

1. מדוע כל המצוות נקראות צדקה, ומה מלמדת הצדקה על האופן שבו האלוקות מגיעה לעולם התחתון?
2. אם לפני ה' מעלה ומטה שווים, מה מוסיפה "דירה בתחתונים", ומדוע היא תלויה בקבלה מרצון ובביטול?
3. כיצד אפשר לכוונת איש עסקים שמקפיד על זמני לימוד קבועים בעל תשובה, ומדוע הוא יכול להתעורר כאשר המלאכים אינם יכולים?
4. מדוע ההסתר חייב לבוא לפני הגילוי — במצרים, בחורבן בתי המקדש ובחיייו של האדם עצמו?
5. איזו תשובה עושה הצדיק, ומדוע הגאולה זקוקה לצדיקים ולבעלי תשובה יחד?

מקורות והפניות

הערות

are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and ... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לד, ב. וראה לקו"ש ח"יד ע' 362. באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תרפח מציין כ"ק הצ"צ לכמה מקומות בדא"ח שמבואר ענין זה.

5 במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים

המדרש מפרש את הפסוק "עם המלך במלאכתו ישבו שם" על נשמות הצדיקים, שה' נמלך בהן וברא את העולם. הדבר מובא כשבח לצדיקים, שבו בעלי תשובה אינם נזכרים.

Bereshit Rabbah 8:7 בראשית רבה ח':ז

רבי יהושע דסכנין בשם רבי שמואל אמר: בנפשותן של צדיקים נמלך, הדא הוא דכתיב (ד"ה א ד): המה היוצרים ויושבי נטעים וגדרה עם המלך במלאכתו ישבו שמה. המה היוצרים, על שם וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה. יושבי נטעים, על שם ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם. וגדרה, על שם (ירמיה ה) אשר שמתו חול גבול לים. עם המלך במלאכתו ישבו, עם המלך מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ישבו נפשות של צדיקים, שבהן נמלך הקדוש ב"ה וברא את העולם:

Rabbi Yehoshua of Sikhnin said in the name of Rabbi Shmuel: He consulted with the souls of the righteous. That is what is written: "They are the potters and the inhabitants of Neta'im and Gadera; they dwelled there with the king for his works" (I Chronicles 4:23). "They are the potters [hayotzerim]" - alluding to: "the L-rd G-d formed [vayitzer] man of dust from the ground" (Genesis 2:7). "Inhabitants of Neta'im" - alluding to: "the L-rd G-d planted [vayita] a garden eastward in Eden" (Genesis 2:8). "And Gadera" - after Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ראה ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג. ע"ל ר"פ דברים. [כ].

6 ולא אמרו בע"ת

בנוסח המובא שם נוספו המילים "שהרי הם למעלה יותר": חז"ל לא הזכירו את בעלי התשובה, אף שהם למעלה יותר.

הערת קה"ת

"מאחר שהן יותר גבוהים" — סה"מ תקס"ה ע' תפז.

7 ועמך כולם צדיקים

"ועמך כולם צדיקים, לעולם יירשו ארץ". שבת נוסף לצדיק.

Isaiah 60:21 ישעיהו ס"כ"א

ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצח מטעי מעשה ידי להתפאר:

Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 1

1 מי יתנך

ההערה מציינת שתעתיק של מאמר זה של אדמו"ר הזקן נדפס שם, וביאור שלו מופיע שם כמה עמודים לאחר מכן. כמה מההערות המאוחרות מצטטות את לשונו במקומות שבהם היא שונה מנוסחנו.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדה"א נדפס בסה"מ תקס"ה ע' תפז. ביאור שם ע' תצז. בשינוים הגהות אחרות וקיצורים באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תרלד וע' תרעד. ראה גם סה"מ תרכ"ו [הוצאת תשמ"ט] ע' קג. וד"ה וידבר קדושים תשכ"ג. ד"ה מי יתנך — בסי' מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' פח מיוסד על מאמר זה.

2 מי יתנך כאח לי

"מי יתנך כאח לי, יונק שדי אמי? אמצאך בחוץ, אשקר; גם לא יכוזו לי". כל המאמר מבאר פסוק זה.

Song of Songs 8:1 שיר השירים ח':א

מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקר גם לא יכוזו לי:

Oh that thou wert as my brother, That sucked the breasts of my mother! When I should find thee without, I would kiss thee; Yea, and none would despise me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ח, א. "ופרש"י כאח לי שתבוא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו שגמלוהו רעה, ונאמר בו וינחם אותם" — אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תרל"ד.

3 למען אחי ורעי

"למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות שישראל נקראים אחיו ורעיו של ה', וקושר זאת לפסוק הבא, העוסק בבית ה'.

Psalms 122:8 תהילים קכ"ב:ח

למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך:

For my brethren and companions' sakes, I will now say: 'Peace be within thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קכב, ח.

פסקה 2

4 מקום שבע"ת עומדין

"במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד". מובא כדעה שנראה כי היא מייחסת לבעל התשובה מעלה גבוהה יותר.

Berakhot 34b:22-23 ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג

ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבעלי תשובה עומדין — צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: "שלום שלום לרחוק ולקרוב". "לרחוק" ברישא, וְהָדָר "לקרוב". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לָהּ: מֵאֵי "לרחוק" — שֶׁהִיא רְחוֹק מִדְּבַר עֲבִירָה מַעֲיָרָא. וּמֵאֵי "קרוב" — שֶׁהִיא קְרוֹב לְדְבַר עֲבִירָה, וְנִתְרַחַק מִמֶּנּוּ הַשָּׁמַיָּא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous

הערת קה"ת

ישע"י ס, כא.

8 ושמרו דרך ה' לעשות צדקה

ה' אומר על אברהם שהוא יצווה את צאצאיו "לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". אדמו"ר הזקן מפרש את "דרך ה'" ואת "צדקה" כעבודת הצדיק, להמשיך אלוקות למטה.

Genesis 18:19 בראשית י"ח:י"ט

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על-אברהם את אשר דבר עלי:

For I have known him, to the end that he may command his children and his household after him, that they may keep the way of the L-RD, to do righteousness and justice; to the end that the L-RD may bring upon Abraham that which He hath spoken of him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יח, יט.

9 בדי"ה אשירה להוי

הקטע מבאר ש"משפט" הוא ריסון האדם של העודף שלו עצמו לשם נתינת צדקה, ובכך נמנעת חיות מן הכוחות החיצוניים; הוא מוסיף שגם שאר המצוות שבתורה נקראות צדקה באופן זה.

הערת קה"ת

תו"א סג, ב.

10 בהיות ידוע שתכלית שתכלית הבריא

ההערה מציינת שהקטע מצוטט שם.

הערת קה"ת

מובא בסה"מ תרל"ה ח"א ע' עג ואילך.

11 הנה הצדיקים הוא ע"ד מ"ש באברהם ושמרו דרך ה' לעשות צדקה . להיות דירה בתחתונים

אור התורה מבאר שם שצדקה היא מלכות, כאשר ההמשכה מ"צדיק חי העולמים" נמשכת לתוכה.

הערת קה"ת

"ור"ל צדקה הוא המל' כשנמשך בה השפע מצדיק חי העולמים" — אוה"ת שבת שובה ע' אתקטו.

12 להיות דירה בתחתונים

תניא פותח את פרק לו בדברי חז"ל שתכלית בריאת העולם הזה היא שה' רצה שתהיה לו דירה בתחתונים, ומבאר שמושגי "למעלה" ו"למטה" אינם שייכים אליו; השינוי הוא רק אצל מקבלי אורו.

הערת קה"ת

ראה תניא פרק לו ובליקוט פירושים ומ"מ — חסידים שם.

13 עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמרו לבד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פד"א פ"ג.

14 עד שלא נבה"ע היה הוא ושמרו לבד

לפני שנברא העולם היו רק ה' ושמרו. כאן הדבר מגדיר את הדירה למטה: שאותה אחדות עצמה תתגלה למטה כפי שהיא למעלה.

Pirkei DeRabbi Eliezer 3:2 פרקי דרבי אליעזר ג':ב

עד שלא נברא העולם, היה הקדוש ברוך הוא ושמרו הגדול בלבד, ועלה במחשבה לברא את העולם, והיה מחריט את העולם לפניו ולא היה עומד. משלו משל, למה הדבר דומה? למלך שהוא רוצה לבנות פלטרים שלו, אם אינו מחריט בארץ יסודותיו ומוכאיו ומוצאיו, אינו מתחיל לבנות, כך הקדוש ברוך הוא החריט לפניו את העולם ולא היה עומד עד שברא את התשובה.

Before the world was created, the Holy One, blessed be He, with His Name alone existed, and the thought arose in Him to create the world. He began to trace (the foundations of) the world before Himself, but it would not stand. They told a parable, To what is the matter like? To a king who wishes to build a palace for himself. If he had not traced in the earth its foundations, its exits and its entrances, he does not begin ... to build. Likewise the Holy One, blessed be

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

15 בדי"ה צו את בני

המאמר פותח בפסוק "צו את בני ישראל... את קרבני לחמי" ומבאר שהכפילות "ואמרת" מתייחסת לאותו זמן ולכל הדורות: לקרבנות בזמן שבית המקדש עמד ולתפילות שתיקנו במקומם.

הערת קה"ת

לעיל פנחס עז, ג.

16 צו את בני כוי את קרבני

"צו את בני ישראל ואמרת אליהם: את קרבני לחמי..." מילות הפתיחה של מאמר שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 וזהו ענין דרך הוי כמו הדרך

שם מתוארת ההתחדשות היומיומית של הבריא באמצעות ממלא כל עלמין כ"דרך" של ירידה מסיבה למסובב, עד לשמים ולארץ הגשמיים; ואילו ביחס לסובב כל עלמין, למעלה ולמטה שווים. אפילו ה"נפלאות" הנסתרות הן רק בגדר "עשייה" לפניו.

הערת קה"ת

ראה תו"א סג, א.

18 להחיות רוח שפלים

ה' שוכן "את דכא ושפל רוח, להחיות רוח שפלים". צדקה, המחיה את השפלים, היא דוגמה להמשכת האלוקות אל העולם החשוך.

Isaiah 57:15 ישעיהו נ"ז:ט"ו

כי כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים:

24 בד"ה לבכתני

שם "בכל לבכך" פירושו בשני לבבות: לב של אהבה, שבו הנשמה משתוקקת לדבוק בה, ולב הכובש את היצר הרע ומשנה אותו. אלה הן השמחה והבכיה "הדרות בלבי".

הערת קה"ת
לעיל כט, ב.

25 לבכתני

"לבכתני, אחותי כלה". המאמר על פסוק זה עוסק בשתי בחינות של לב, המתאימות כאן לשתי ההמשכות.

Song of Songs 4:9 שיר השירים ד:ט

לבכתני אחותי כלה לבכתני באת מציניך באחד ענק מצורניך:

Thou hast ravished my heart, my sister, my bride; Thou hast ravished my heart with one of thine eyes, With one bead of thy necklace.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 בד"ה שובה ישראל

המאמר מתאר את ארבעת כוחות הנפש — שכל, מחשבה, דיבור ומעשה — כ"שמים" ו"ארץ", שכולם צריכים להתבטל ולהשתנות כדי להתאחד עם ה' לבדו. אדמו"ר הזקן מפנה שם לעניין "הוי" הוא האלקים שנאמר פעמיים.

הערת קה"ת
לעיל ש"ס, ג.

27 דרך גימט' בי פעמים ה' אלקים

ההערה מפנה לשם לגימטריה של דרך, שהיא פעמיים "הוי" אלקים".

הערת קה"ת
ראה מאו"א אות ד סעי' יד. וראה באוה"ת שה"ש ע' תרפו, האי הוא בחי' סוכ"ע, הב' בבחי' ממכ"ע.

28 ויאמרו הוי"ה הוא האלקים

בהר הכרמל אמר כל העם: "הוי" הוא האלקים, הוי" הוא האלקים". הכפילות "הוי"... אלקים" קשורה לגימטריה של "דרך", שהיא פעמיים "הוי" אלקים".

I Kings 18:39 מלכים א י"ח:ל"ט

וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ הִי הוּא הָאֱלֹקִים הִי הוּא הָאֱלֹקִים:

And when all the people saw it, they fell on their faces; and 'they said: 'The L-RD, He is G-d; the L-RD, He is G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 ושבתי בשלום אל בית אבי

נדרו של יעקב: "ושבתי בשלום אל בית אבי, והיה הוי" לי לאלקים". כאן יש חיבור נוסף של הוי" ואלקים.

Genesis 28:21 בראשית כ"ח:כ"א

וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹקִים:

so that I come back to my father's house in peace, then shall the L-RD be my G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
בראשית כח, כא.

30 בד"ה ביום השמע"צ

שם "כלתה נפשי ולבבי" מתאר את השתוקקות הנשמה לצאת מן הגוף, ואילו "צור לבבי" הוא הכוח להישאר בגוף כדי לעשות לה' דירה למטה, כך

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eternity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place, With him also that is of a contrite and humble spirit, To revive the spirit of the humble, And to revive the heart of the contrite ones.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישע"י נו, טו. וראה אגה"ק סי' ה (קח, ב ואילך). ובכ"מ.

19 כל המצות נק' בשם צדקה

שם נקראת הצדקה כללות המצוות: כשם שהצדקה מחיה רוח שפלים, כך המצוות בכללותן ממשיכות את החיות ואת אור אין סוף אל העולם הנמוך והנשמי. בלי האות ה"א זו צדק; כאשר "ימינך מלאה" חסד, היא נעשית צדקה.

הערת קה"ת
ראה לעיל פ' תצא לט, א.

20 והעמדנו עלינו מצות

"ונעמיד עלינו מצוות, לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלקינו". מתנה לבית המקדש נקראת "מצוות", ומכאן שמצווה וצדקה הן עניין אחד.

Nehemiah 10:33 נחמיה י':ל"ג

וְהַעֲמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת לַתֵּת עָלֵינוּ שְׁלִישִׁית הַשֶּׁקֶל בַּשָּׁנָה לַעֲבֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ:

Also we made ordinances for us, to charge ourselves yearly with the third part of a shekel for the service of the house of our G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
(נחמ"י, י, לג). [כ]. בסה"מ תקס"ה ובאוה"ת מביא גם מפסוק וצדקה תהי' לנו.

21 בד"ה כי המצוה הזאת

שם "המצוה הזאת" היא מצוות התשובה, שהיא "רפואה" נעלית מכל המצוות, שהן המשכות חיי הנשמה משם הוי"; התשובה מתקנת את השם כאשר מצווה הוחסרה. הדבר מתאים לפירוש "דרך הוי" כהמשכה מהוי" אל העולמות התחתונים.

הערת קה"ת
לעיל פ' נצבים מה, ג.

22 כי המצוה הזאת

"כי המצווה הזאת אשר אנכי מצווך היום אינה נפלאה ממך". אלה מילות הפתיחה של מאמר שהאדמו"ר הזקן מפנה אליו.

Deuteronomy 30:11 דברים ל':יא

כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לֹא־נִפְלְאוֹת הִוא מִמֶּךָ וְלֹא רָחֲקָה הִוא:

For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 וכמ"ש ע"פ אשירה לה'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
תו"א סג, ב.

שהוי יהיה "אלקין" — ישרה ויתלבש בתחתונים.

הערת קה"ת

לעיל סוכות פא, א.

31 צור לבבי וחלקי אלקים לעולם

"כלה שארי ולבבי; צור לבבי וחלקי אלקים לעולם". הדבר מוסבר במאמר לשמיני עצרת שהאדמו"ר הזקן מפנה אליו.

Psalms 73:26 תהילים ע"ג:כ"ו

כָּלֵה שְׁאָרֵי וּלְבָבִי צוּר־לִבִּי וְחֶלְקִי אֱלֹקִים לְעוֹלָם:

My flesh and my heart faileth; But G-d is the rock of my heart and my portion for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32 על המאמר פי וישלח (קע"ה ב')

ההערה מזהה את "המאמר שבפרשת וישלח" כוזהר קע"ה, ב, ומפנה לביאור עליו בביאורי הוזהר של אדמו"ר הזקן.

הערת קה"ת

ביאורו "לכ"ק אדה"א יט, ב. ביאורו "לכ"ק הצ"צ כרך ב ע' תשד ואילך וע' תשט.

33 כי ישרים דרכי ה'

"כי ישרים דרכי הוי, וצדיקים ילכו בם ופושעים ייכשלו בם". הפסוק ממשיך את העיסוק ב"דרכי" ה'.

Hosea 14:10 הושע י"ד:

מִי חָכֵם וְיָבִין אֱלֹהִים נְבוֹן וַיִּדְעֵם כִּי־יִשְׁרִים דְּרָכֵי ה' וַצְדִּיקִים יִלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכְשְׁלוּ בָם:

Whoso is wise, let him understand these things, Whoso is prudent, let him know them. For the ways of the L-RD are right, And the just do walk in them; But transgressors do stumble therein

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 מה רבו מעשיך ה'

"מה רבו מעשיך הוי, כולם בחכמה עשית". האדמו"ר הזקן מדגיש שכל העולמות הרבים מספור הם רק "מעשים", דברים שנעשו.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מַה־רְבוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כֻּלָּם בַּחֲכָמָה עָשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאָרֶץ קִנְיָנָה:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד. באוה"ת שה"ש כאן ע' תרלו וע' תרעו מבאר ענין מה רבו. וראה סה"מ תרע"ח ע' קצ ואילך.

35 כנודע בזהר באדרא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בוח"ג — אד"ר קכח, ב. שם קלה, ב. אדרי"ז רצב, ב.

36 ואפי' אותם שאינם מושגים

שם מזהים העולמות שאין לנו יכולת להשיגם עם מדרגת "עלמא דאתכסאי", העולם הנסתר.

הערת קה"ת

בסה"מ תרע"ח ע' קצ שהן בחי' עלמא דאתכסאי.

37 אמן . . מוצנע

ההערה מפנה לשם, לצד המדרש שבתחילת בראשית רבה, לביאורים אלה של המילה "אמן".

הערת קה"ת

ריש ב"ר, יעו"ש. [כ]. ראה ביאורו "להצ"צ כרך א ע' תקל.

38 אמן מכוסה אמן מוצנע

המדרש מפרש את המילה "אמן" בכמה אופנים, ובהם "מכוסה" ו"נסתרה". כאן המונחים מתארים את העולמות הנסתרים, שעדיין אינם אלא בגדר "עשייה".

Bereshit Rabbah 1:1 בראשית רבה א':א'

רַבִּי הוֹשַׁעְיָה רַבָּה פָּתַח, (משלי ח, ל): "וְאֶהְיֶה אֲצִלּוֹ אָמֵן וְאֶהְיֶה שְׁעִשְׂעִים יוֹם יוֹם וְגו'". "אָמֵן", פְּדָגוֹג. "אָמֵן", מְכוּסָה. "אָמֵן", מוֹצְנֵעַ. וְאֵת דָּאָמֵר: "אָמֵן", רַבְתָּא. "אָמֵן", פְּדָגוֹג - הִיךְ מָה דָּאָתָא אָמֵר (במדבר יא, יב): "כַּאֲשֶׁר יֵשָׂא הָאָמֵן אֶת הַיֵּנֶק". "אָמֵן" מְכוּסָה - הִיךְ מָה דָּאָתָא אָמֵר (איכה ד, ה): "הָאָמֵנִים עָלֵי תוֹלַעַ חִבְקוֹ אֲשַׁפְּתוֹת". "אָמֵן", מוֹצְנֵעַ - הִיךְ מָה דָּאָתָא אָמֵר (אסתר ב, ז): "וַיְהִי אִמֵּן אֶת הַדָּסָה". אָמֵן, רַבְתָּא - כִּמְה דְּתִימָא: (נחום ג, ח): "הֲתִיטְבִי מִנָּא אָמֵן", וּמִתַּגְמִינִן: "הָאֵת טַבָּא מֵאֲלַכְסַנְדְּרִיא רַבְתָּא ...

Rabbi Hoshaya the Great began: "I was with Him as an amon, a delight day after day..." (Proverbs 8:30) - amon means a child's caretaker, amon means covered, amon means hidden, and some say amon means greatness. Amon means a child's caretaker, as it says: "As a caretaker [omen] carries a nursing child" (Numbers 11:12). Amon means covered, as it says: "Those covered [ha'emunim] in scarlet..." (Lamentations 4:5). Amon means hidden, as it says: "He was omen Hadassa" (Esther 2:7). Amon means great, as it says: "... Are you better than

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

39 לעושה נפלאות

"למי שעושה נפלאות גדולות לבדו, כי לעולם חסדו". אפילו הנפלאות של ה' מתוארות כ"עשייה".

Psalms 136:4 תהילים קל"ו:ד'

לְעֹשֶׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבִדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

To Him who alone doeth great wonders, For His mercy endureth for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלו, ד.

40 מהו ענין המשל לעשייה מאחר שהם רוחניים איך יתכן לומר בהם עשייה כו'

שם נשאלת השאלה: מדוע נמשלו דווקא ל"עשייה", ואיך אפשר לדבר על עשייה גשמית ביחס אליהם, בהיותם רוחניים?

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ה ע' תפז הקושיא: "מה זה המשל לעשייה דוקא וגם איך יתכן בהם בחי' העשייה הגשמית אחר שהן רוחניים" וכ"ה באוה"ת שה"ש כאן ע' תרלו וע' תרעו (שהם מיוסדים על הנחת כ"ק אדה"א).

41 ואין בה בחי' השכל רק הארת השכל הארה בעלמא

שם מובאת דוגמת הכתיבה: הכתיבה באה רק מכוח היד, מכוח הנפש החיונית, שאין בה אור משכל הנשמה עצמה; רק לאחר כמה כוחות ביניים

47 אוסרי לגפן

"אוסרי לגפן עירה". מילות הפתיחה של מאמר שהאדמו"ר הוקן מפנה אליו בעניין "עושה פלא".

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כפס בינו לבשו ובדם ענבים סותה:
Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the
choice vine; He washeth his garments in wine, And his ves-
ture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 וכמו העיגול שאין בו מעלה ומטה

תניא מח מסכיר שללא צמצמים לא היה העולם המוגבל יכול להכירא, ושסובב כל עלמין "מקיף" את העולמות לא במקום, אלא בכך שהשפעתו אינה מתלבשת בהם באופן גלוי.

Tanya, Likkutei Amarim 48:5 חלק ראשון; ליקוטי אמרים מ"ח:ה'

... אלא רוצה לומר, סובב ומקיף מלמעלה לענין בחינת גילוי השפעה, כי ההשפעה שהוא בבחינת גילוי בעולמות - נקראת בשם "הלבשה", שמתלבשת בעולמות, כי הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים, מה שאין כן ההשפעה שאינה בבחינת גילוי אלא בהסתר והעלם, ואין העולמות משיגים אותה - אינה נקראת "מתלבשת" אלא מקפת וסוכבת. הלכך, מאחר שהעולמות הם בבחינת גבול ותכלית - נמצא שאין השפעת אור-אין-סוף מתלבש ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פמ"ח.

49 כחשיכה כאורה

בנוסף ההוא נוספו שתי אותיות כ' בפסוק — "כחושך כאורה" — כפי שמבואר במאמר המתחיל "מצה זו".

הערת קה"ת

בסה"מ תרל"ה ע' עה מוסיף: "בשני כפין כמ"ש בד"ה מצה זו" [לעיל צו יב, א].

50 כחשיכה כאורה

"גם חושך לא יחשיך ממך... ולילה כיום יאיר". מצד עצמותו של ה', עליון ותחתון, חושך ואור, שווים.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גם-חשך לא-יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה:
Even the darkness is not too dark for Thee, But the night
shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 מלא כה"כ

המלאכים מכריזים: "קדוש, קדוש, קדוש הוי' צבאות, מלא כל הארץ כבודו". הדבר עומד בניגוד ל"איה מקום כבודו": הוא למעלה מן העליון ביותר, ובכל זאת ממלא את התחתון ביותר.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג'

וקרא זה אל-זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל-הארץ
קבדו:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is
the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

והתלבושות מגיע אל היד ניצוץ קלוש של ניצוץ מן הנשמה, אף שאופן הכתיבה מתאים לשכל.

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ה ובארה"ת הנ"ל נבאר ע"ז משל מכתבת היד שאין הפעולה בכתיבה רק מכח היד שהוא מנפש הטבעית החיונית בלבד ואין בכח זה ההארה ממהות השכל של הנשמה, רק שיש כמה כחות ממוצעים שע"י תלבש הנפש המשכלת בנפש החיונית ואחר כמה התלבושות או ימצא קצת הארה דהארה בעלמא מאור הנשמה בכח הזה שביד הכותבת, לא שיהי נגלה ממהות הנשמה השכלית אפי' אפס קצו, והגם שפעולה זו ע"פ השכל נעשית היינו שאופן הנהגתה בלבד הוא ע"פ השכל, ע"ש. וראה בסה"מ הנחות אדה"א תקע"ז ע' פט דשם מביא המשל מתנועת היד, ולמה אדם חס על מעשה ידיו, הגם שהוא כח נבדל, ע"ש. ובסה"מ תרע"ח ע' קצא מציין לשמונה פרקים להרמב"ם "דכח העשי" הוא מחלק המתעורר שבנפש לא מכח השכלי כו". ע"ש שמבאר זה.

42 בד"ה מי מנה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לעיל פ' בלק סז, א.

43 מי מנה

"מי מנה עפר יעקב?" — מילות הפתיחה של מאמר שהאדמו"ר הוקן מפנה אליו.

Numbers 23:10 במדבר כ"ג:י'

מי מנה עפר יעקב ומספר את-רבע ישראל תמות נפשי מות ישרים ותהי
אחירתי כמהו:

Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock
of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine
end be like his

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 אף עשיתי

"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתי". המאמר שמבאר את "אף עשיתי" מובא כדי להסביר את משמעותה של "עשייה".

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז'

כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף-עשיתי:

Every one that is called by My name, and whom I have creat-
ed for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 ובד"ה בחודש השלישי

המאמר עוסק ביציאה מן ה"מיצרים" של הגוף והנפש הבהמית, אל אהבה המשתוקקת לביטול גמור. אהבה זו באה מהתכוננות באור אין סוף עצמו, האור המקיף שאין המחשבה יכולה להשיגו.

הערת קה"ת

תו"א סז, א.

46 בד"ה אוסרי לגפן

המאמר משווה בין ה"עשייה" של המצוות, ובעיקר הקרבנות, ובין התפילה, ושואל מדוע הקרבנות, המובאים באמצעות בהמה, ייחשבו למעלה מן התפילה, המעלה את הנשמה עצמה.

הערת קה"ת

תו"א מו, ב.

ישעיי ו, ג.

52 שמלכותך מלכות כל עולמים

"מלכותך מלכות כל עולמים, וממשתלך בכל דור ודור". האדמו"ר הזקן מבחין בין מלכות שמקבלים ברצון לבין ממשלה שנכפית.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלֻכּוֹתֶךָ מְלֻכּוֹת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשִׁלְתֶּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

53 בע"כ ולא ברצון

בנוסח ההוא נוסף: "והעבודה היא שיהיה רצון וכוי", כלומר, שמלכות ה' למטה תתקבל ברצון.

הערת קה"ת

בסה"מ תרל"ה ע' עה נוסף: "והעבודה הוא להיות רצון כוי".

54 שובה ישראל עד

"שובה ישראל עד הוי אלקיך". מילות הפתיחה של מאמר שהאדמו"ר הזקן מפנה אליו פעמיים בפסקה זו.

Hosea 14:2 הושע י"ד:ב'

שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנָה:

Return, O Israel, unto the L-RD thy G-d; For thou hast stumbled in thine iniquity.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 כי עמך הסליחה למען תורא

"כי עמך הסליחה למען תיוורא". הדברים נדונו במאמר "שובה ישראל", שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Psalms 130:4 תהילים ק"ל:ד'

כִּי־עִמָּךְ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוְרָא:

For with Thee there is forgiveness, that Thou mayest be feared.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 ששים המה מלכות

"ששים המה מלכות ושמונים פילגשים". אלו מילות הפתיחה של מאמר שאליו מפנה אדמו"ר הזקן, העוסק בכוחו של סובב כל עלמין.

Song of Songs 6:8 שיר השירים ו:ח'

שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמֹנִים פִּילִגְשִׁים וְעַלְמוֹת אֵין מְסָפֵר:

There are threescore queens, And fourscore concubines, And maidens without number.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 אין אני והוא יכולים לדור

ה' אומר על הגאווותנים: "אין אני והוא יכולים לדור בעולם". ההפך מכך, ביטול, הוא המאפשר את דירתו של ה'.

Sotah 5a:14 סוטה ה' א:י"ד

אָמַר רַב חֲסֵדָא, וְאִיתִימָא מַר עֲזֻקָּבָא: כָּל אָדָם שְׂשִׁשׁ בּו גְּסוֹת הָרוֹחַ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֵין אָנִי וְהוּא יְכוּלִין לְדוֹר בְּעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: "מִלְּשָׁנִי בִסְתֵר רָעָהוּ אוֹתוֹ אֲצַמִּית גְּבַה עֵינַיִם וְרָחַב לִקְבּ אוֹתוֹ לֹא אוֹכְלִי". אֵל

תקרי "אתו", אלא "אתו לא אוכל". איכא דמתני לה אמספרי לשון הרע, שנאמר: "מלשני בסתר רעהו אותו אצמית".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סוטה ה, א.

58 כי חכמה הוא כ"ח מ"ה

בנוסח ההוא נוסף שחכמה נקראת "אחד האמת", כפי שמבואר בתניא, פרק לה, בהגהה, ומובאת הפניה לפרדס, ערכי הכינויים, בערך חכמה.

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה. בסה"מ תרל"ה שם נוסף: "ונק' אחד האמת כמ"ש בסש"ב פלי"ה בהג"ה. וע' בפרדס בעה"כ ערך חכמה".

59 ויאמרו הוי הוא האלקים כ"פ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מ"א יח, לט.

פסקה 3

60 בכל נפשך כוי

בנוסח ההוא נוסף ש"בכל נפשך" פירושו בכל כוחות הנפש.

הערת קה"ת

בסה"מ תרל"ה נוסף: "היינו בכל כחות הנפש". וראה לעיל אמור לב, ד.

61 כי לא מחשבותי מחשבותיכם

"כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, נאום הוי". אדמו"ר הזקן מפרש את המחצית השנייה כתנאי למחצית הראשונה.

Isaiah 55:8 ישעיהו נ"ה:ח'

כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נָאִם ה'

For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי נה, ח. ראה מאמרי אדה"א הנחות תקע"ז ע' צב.

62 ואשים דברי בפוך

"ואשים דברי בפוך". לימוד התורה מלביש את דיבורו של ה' בדיבורו של האדם.

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

וְאָשִׁם דְּבָרֵי בִפּוּךְ וּבְצֵל יָדִי כְּסִיתִיךָ לְנֹטַע שְׁמִיִּם וְלִיסַד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי־אַתָּה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי נא, יז.

63 וכמ"ש במ"א ע"פ אחת היא כוי

ההערה מציינת שהקטע ממאמר זה המצוטט בספר המאמרים תרל"ה מגיע עד לנקודה זו, בעמ' 76.

הערת קה"ת

עד כאן בסה"מ תרל"ה ע' עו.

64 אחת היא כוי תמתי

"אחת היא יונתי תמתי". אלה המילים הפותחות דיון שאדמו"ר הזקן מפנה אליו, העוסק בעולמות הפירוד.

Song of Songs 6:9 שיר השירים ו:ט

אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא לילדתה ראיה בנות ויאשרה מלכות ופילגשים ויהללוה:

My dove, my undefiled, is but one; She is the only one of her mother; She is the choice one of her that bore her. The daughters saw her, and called her happy; Yea, the queens and the concubines, and they praised her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 תמתי תאומתי

המדרש דורש את המילה "תמתי" כ"תאומתי": הי וישראל שווים, כביכול. הדברים מובאים כדי לבטא את הקרבה הנוצרת עם ההתגלות.

Shir HaShirim Rabbah 5:2:2 שיר השירים רבה ה:ב:ב

... הי ימלה לעלם ועד, יונתי, במרה, שמשם נצטוו ונצטינו בכל המצוות וצדקות ומעשים טובים כיונה זו שמצונית, הלא הוא דכתיב (שמות טו, כה): שם שם לו חק ומשפט. תמתי, תמותי שנתממו עמי בסיני, ואמרו (שמות כד, ז): כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. רבי ינאי אמר תאומתי, כביכול לא אני גדולה ממנה ולא היא גדולה ממני. רבי יהושע דסקנין בשם רבי לוי תאומתי מה התאומים הללו אם חושש אחד מהן בראשו חברו מרגיש. כך ...

It is the sound of my beloved knocking" – by means of Moses when he said: "Moses said: So said the L-rd: At about midnight, I will emerge in the midst of Egypt" (Exodus 11:4). "Open for me" – Rabbi Yasa said: The Holy One blessed be He said to Israel: My children, open for Me one opening of repentance like the eye of the needle, and I will open for you openings that wagons and carriages enter through it. Rabbi ... Tanhuma, Rabbi Hunya, and Rabbi Abbahu [said] in the Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

66 כאח לי

הזוהר מפרש את "מי יתנך כאח לי" כבקשת כנסת ישראל מן המלך: היה לי כיוסף לאחיו, שפרנס אותם בשנות הרעב; "אשקך" היא דבקות רוח ברוח.

Zohar, Vayeshev 10:102-12:112 ספר הזוהר, וישב י:ק"ב-י"ב:ק"ב

67 ועיני בפי האזינו דרציו א' ע"פ ושדי כמגדלות

אור התורה מצטט את הזוהר על "שדיך כמגדלות": אלה נהרות גדולים היוצאים מאימא עילאה, האם העליונה.

הערת קה"ת

"דאינון נהרין רברבין דנפקין מאימא עילאה כו" – אוה"ת מטות ע' אירעט.

68 ושדי כמגדלות

"אני חומה ושדי כמגדלות". הזוהר מצטט את הפסוק הזה כדי להמחיש את הדימוי של יניקה.

Song of Songs 8:10 שיר השירים ח:י

אני חומה ושדי כמגדלות אז הייתי כענין כמוצאת שלום:

I am a wall, And my breasts like the towers thereof; Then was I in his eyes As one that found peace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 בפי ויחי דרליו ב

ההערה מפנה לשם בהקשר לקטע זה מהזוהר. הקטע שם מפרש את "פותח את ירך" כ"פותח את יודיך": היו"ד, המקור העמוק והנעלם, נפתח ומתפשטת בה"א ומשביעה רצון כל חי.

הערת קה"ת

ראה לעיל ר"ה סד, א.

70 מי יקימנו מי ירפא לך

הזוהר מסביר את הביטוי "מי יעלנו" באמצעות "מי ירפא לך": "מי" הוא העולם העליון, שכוחו לחזק את הכול. הדבר תומך בקריאת הביטוי "מי יעשך" כמתייחס למדרגה באלקות.

Zohar, Vayechi 59:575-60:585 ספר הזוהר, ויחי נ"ט:תקע"ה-ס:תקפ"ה
WHO SHALL ROUSE HIM UP. He will not rise to take any petty vengeance. The word "who" (Mi) here indicates the supernal world, which has dominion over all; it is similarly used in the verse "From the womb of whom (Mi) came the ice" (Job 38, 29), as we have explained

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

71 מי ירפא לך

"כי גדול כים שברך, מי ירפא לך". הזוהר מפרש כאן את "מי" כעולם העליון.

Lamentations 2:13 איכה ב:י"ג

מה יאעידך מה אדמה לך חבת ירושלם מה אשנה לך ואנחמך בתולת בתי ציון כי גדול כים שברך מי ירפא לך:

What shall I take to witness for thee? What shall I liken to thee, O daughter of Jerusalem? What shall I equal to thee, that I may comfort thee, O virgin daughter of Zion? For thy breach is great like the sea; Who can heal thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 ע"פ ועתה יגדל נא

שם מתפרשת בקשת משה "יגדל נא כוח אדני" כבקשה שכוה אדני יתגלה באמצעות המצוות; כוח זה נמצא בכתר דאריך אנפין. המצוות נחלקות לשני סוגים: מצוות שיש להן טעם וגזרות המלך, שמקיימים רק בקבלת עול.

הערת קה"ת

לעיל פ' שלח מ, א.

73 ועתה יגדל נא

"ועתה יגדל נא כוח ה'". אלה המילים הפותחות מאמר שאדמו"ר הזקן מפנה אליו, העוסק בכוחו של ה'.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:י"ז

ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 אדי מי יעמוד

"אם עוונות תשמור ה', מי יעמוד?" פסוק נוסף שבו "מי" נקרא ככחינה.

Psalms 130:3 תהילים ק"ל:ג

אם עוונות תשמרקה אדני מי יעמד:

If Thou, L-RD, shouldest mark iniquities, O L-rd, who could stand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אדמו"ר הזקן.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּהִי תִגַּל נִפְשִׁי בְּאַלְמִי כִי הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי־יִשׁוּעַ מְעִיל צְדָקָה
יַעֲטֵנִי כְּחַתָּן יִכְתֹּן פָּאָר וְכַפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּהּ:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 הוי לי בעוזרי

"ה' לי בעוזרי". אלו מילות הפתיחה של מאמר על שמחה שאליו מפנה
אדמו"ר הזקן.

Psalms 118:7 תהילים קי"ח:

ה' לי בעוזרי ואני אראה בשנאי:

The L-RD is for me as my helper; And I shall gaze upon them that hate me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 ואהי שעשועים יום יום

התורה אומרת: "ואהי שעשועים יום יום, משחקת לפניו בכל עת."
התענוג שלמעלה.

Proverbs 8:30 משלי ח':

ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום משחקת לפניו בכל עת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ח, ל.

82 ושעשועי את בניא

"ושעשועי את בני אדם". התענוג שלמטה, שבאמצעותו מתגלה אלקות
בקרב בני אדם.

Proverbs 8:31 משלי ח':

משחקת בתבל ארצו ושעשעי את בני אדם:

Playing in His habitable earth, And my delights are with the sons of men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 אנהגך אביאך אל בית אמי

"אשקך מיין הרקח, מעסיס רימוני". יין, כמו שמחה, מגלה את מה שהיה
נסתר.

Song of Songs 8:2 שיר השירים ח':

אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדני אשקך מיין הרקח מעסיס רימוני:

I would lead thee, and bring thee into my mother's house, That thou mightest instruct me; I would cause thee to drink of spiced wine, Of the juice of my pomegranate

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ח, ב.

75 מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה

"מי יתן והיה זה להם שלהם יהיה להם, ליראה אותי". אדמו"ר הזקן מצייע
שגם כאן "מי" היא הבחינה שמעניקה זאת.

Deuteronomy 5:26 דברים ה':

מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבַבְכֶּם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־
הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם לְעֹלָם:

Oh that they had such a heart as this always, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 אם הבנים שמחה

"מושיב עקרת הבית, אם הבנים שמחה". את "אם" שבפסוק קוראים
כבחינה זו של שמחה.

Psalms 113:9 תהילים קי"ג:

מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה:

Who maketh the barren woman to dwell in her house As a joyful mother of children. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיג, ט. ראה שה"מ תקס"ה ס"ע תצא ואילך. מאמרי אדה"א הנחות
תקע"ז ע' צג ואילך שמיוסד על מאמר זה.

77 אשקך מיין הרקח

"אשקך מיין הרקח, מעסיס רימוני". יין, כמו שמחה, מגלה את מה שהיה
נסתר.

Song of Songs 8:2 שיר השירים ח':

אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדני אשקך מיין הרקח מעסיס רימוני:

I would lead thee, and bring thee into my mother's house, That thou mightest instruct me; I would cause thee to drink of spiced wine, Of the juice of my pomegranate

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ח, ב.

78 נכנס יין יצא סוד

"נכנס יין, יצא סוד" (גם יין וגם סוד בנמיטרייה שבעים). כאן "סוד" הוא
גילוי האלוקות.

Sanhedrin 38a:3-4 סנהדרין ל"ח א':ג-ד

אמר להם: בני, קוצים אתם מטילין לי בעיניי? אמר לו רבי חייא: רבי, אל ירע בעיניך. "יין" גיתן בשבעים אותיות, ו"סוד" גיתן בשבעים אותיות. נכנס יין – יצא סוד. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, ואמרי לה אמר רב חסדא: דרש מרי בר מר, מאי דכתיב: "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלקינו"? משום דצדיק ה' – "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו"? איז, צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהקדים גלות צדקהו ועוד גלות וכן...
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין לח, א.

79 שוש אשיש בהי"ה

"שוש אשיש בהי". אלו מילות הפתיחה של מאמר על שמחה שאליו מפנה

.thee; Yea, and none would despise me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 כי הנה בעיית אינו על עבירות דוקא

ההערה מפנה לנוסח המקביל שם, שבו הגהת הצמח צדק מפנה ללקוטי תורה, האזינו 72b.

הערת קה"ת

ראה בסה"מ תקס"ה ע' תצד, ושם בהגהת מציין הצ"צ ללקוטי פ' האזינו עב, ב.

92 ע"פ מים רבים

ההערה מזהה את המאמר על "מים רבים" כמאמר שכתורה אור, פרשת נח.

הערת קה"ת

תו"א פ' נח.

93 כי מי נח

"כי מי נח זאת לוי". הוסבר במאמר על "מים רבים", שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Isaiah 54:9 ישעיהו נ"ד:ט

כִּי־מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבֵּר מִיַּנְח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצֹף עֲלֶיךָ וּמִגְעָר־כָּךְ:

For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have sworn that the waters of Noah should no more go over the earth, so have I sworn that I would not be wroth with thee, nor rebuke thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

94 כולם עומדים ברום עולם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

פסוקה 4

95 ואסתלק יקרא דקוב"ה לעילא לעילא

הוזהר אומר שמי שמשיב את הרשעים בתשובה מכניע את הסטרא אחרא וגורם לכבודו של הקדוש ברוך הוא להתעלות יותר מכל שבח אחר. אדמו"ר הזקן מיישם זאת על ההתעוררות של בעל התשובה.

Zohar II, 128b זח"ב קכח, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ב קכח, ב. ראה בסה"מ תקס"ה ע' תקג (הביאור על מאמר זה) בהגהת כ"ק הצ"צ לכאן.

96 סליק לעילא לעילא

על "רחל מבכה על בניה... כי איננו": המלך הקדוש עלה למעלה מעלה, ולא נמצא בתוכה. הדברים מובאים בהקשר של הסתלקות ה' בגלות.

Zohar, Vayikra 49:342-51:352 ספר הזהר, ויקרא מ"ט:שמ"ב-נ"א:שנ"ב

She lifted up her voice, and higher and lower angels fell a-quaking and the voice ascended to the place where the King abode, and the King was minded to turn the world into chaos again. Thereupon many armies and hosts went down to meet Her, but She would not accept consolation. Hence it is written, "A voice is heard in Ramah, Rachel weeping for her children because they are not"; or, as we should rather

84 אנהגך אביאך אל בית אמי

הוזהר מפרש את "בית אמי" כקודש הקודשים, ואת "תלמדני" כסוד המשנה.

Zohar, Pekudei 51:724-734 ספר הזהר, פקודי נ"א:תשכ"ד-תשל"ד

85 אמי הוא בחי' תושב"כ ותלמדני . . תושבע"פ

הערת קה"ת מפנה לב' Zohar II, 276b למילים האלה.

Zohar II, 276b זח"ב רעו, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ב רעו, ב.

86 אל בית אמי ואלחדר הורתי

"עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי". הדבר מבואר במאמר שהאדמו"ר הזקן מפנה אליו.

Song of Songs 3:4 שיר השירים ג':ד

כְּמַעַט שֶׁעָבַרְתִּי מֵהֶם עַד שֶׁמָּצֵאתִי אֶת שְׂאֵהָכָה נִפְשִׁי אֲחֻזְתִּי וְלֹא אֶרְפְּנוּ עַד־שֶׁהִבֵּאתִי אֶל־בֵּית אִמִּי וְאֶל־חֲדָר הוֹרְתִי:

Scarce had I passed from them, When I found him whom my soul loveth: I held him, and would not let him go, Until I had brought him into my mother's house, And into the chamber of her that conceived me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 וכל בניך למודי הוי

"וכל בניך לימודי הוי". אלה מילות הפתיחה של מאמר שהאדמו"ר הזקן מפנה אליו, העוסק ב"תלמדני".

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנִיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 כפי ויקהל דף רי"ש

גם שם "להביאו אל בית אמי" הוא התורה שככתב, עם אותה הפניה לזוהר ויקהל, דף ר'; ו"חדר הורתי" הוא התורה שבעל פה.

הערת קה"ת

ראה גם לעיל פ' ראה לג, א.

89 רני ושמחי

"רני ושמחי בת ציון". אלה מילות הפתיחה של מאמר שהאדמו"ר הזקן מפנה אליו, העוסק ב"אחות".

Zechariah 2:14 זכריה ב':י"ד

רְנִי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָא וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָךָ נְאֻם־ה'

Sing and rejoice, O daughter of Zion; for, lo, I come, and I will dwell in the midst of thee, saith the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוזו לי

החלק השני של הפסוק הפותח, שהאדמו"ר הזקן מיישם כעת על בעל התשובה.

Song of Songs 8:1 שיר השירים ח':א

מִי יִתְּנֶךָ כָּאֵח לִי יוֹנֵק שְׂדֵי אִמִּי אֲמַצְאֶךָ בַּחוּץ אֲשָׁקֶךָ גַּם לֹא־יָבוֹז לִי:

Oh that thou wert as my brother, That sucked the breasts of my mother! When I should find thee without, I would kiss

103 מולדת בית או מולדת חוץ

הוזהר מפרש "יליד בית" כמי שבא מצד אבא, ו"יליד חוץ" כמי שבא מצד אמא, ויוצא ממקומו של ז"א; הוא מוסיף שישראל נקראים אחים להקדוש ברוך הוא.

Zohar, Achrei Mot 64:378-66:388 ספר הוזהר, אחרי מות סיד:שע"ח-ס"ו:שפ"ח

In this passage it refers to her as "the daughter of thy father" and "the daughter of thy mother". If she is from the side of the Father she is called Wisdom (Hokhmah), and if from the side of the Mother she is called Understanding (Binah); and in either case she is from both the Father and the Mother; and this is hinted in the words "born at home", to wit from the side of the Father, "or born abroad", to wit, from the side of the Mother.

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

104 ובפי תולדות קמ"א ב'

אור התורה מצטט שם את הוזהר: "תא חזי, חכמה עילאה סתימאה דכל סתימין".

הערת קה"ת

"ת"ח חכמה עילאה איהי סתימא דכל סתימין" — אוה"ת בראשית כרך ב רסד, א. וראה כרך ד תתצה, ב. נזכר גם לעיל פי עקב טו, א. פי ראה כד, א.

105 חכמות בחוץ

"חכמות בחוץ תרונה, ברחובות תתן קולה". הדברים מובאים בהקשר של בחינת "חוץ".

Proverbs 1:20 משלי א:כ

חֲכָמוֹת בַּחוּץ תִּרְנְנָה בְּרַחֲבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ:

Wisdom crieth aloud in the streets, she uttereth her voice in the broad places

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 חכמות בחוץ

חכמתו העליונה של ה', "הנסתר של כל הנסתרים", אינה נודעת; משקולה יוצא ונשמע, היא נקראת מכאן ואילך "חוץ".

Zohar, Toldot 14:108-15:119 ספר הוזהר, תולדות י"ד:ק"ח-ט"ו:ק"ט

107 בד"ה בהעלותך

שם מוסבר שלעתיד לבוא תתגלה חכמה עילאה אפילו למטה מאוד, בעולם הישיות הנפרדות. מאמר חז"ל שמי שרואה אווז בחלום יכול לקוות לחכמה, "חכמות בחוץ תרונה", נדרש על פי זה: לשון הרבים "חכמות" מלמדת שכאשר חכמה עילאה מתגלה בחכמה התחתונה, החכמה מגיעה "לחוץ".

הערת קה"ת

לעיל בהעלותך לב, ג.

108 אתדבקת רוחא ברוחא

בתיא, פרק מ"ה, מתואר כיצד יעקב מעורר רחמים רבים על הנשמות כדי להעלותן מן הגלות ולאחדן עם אור אין סוף "כעין נשיקין, ואתדבקת רוחא ברוחא": לקשר את הדיבור בדבר ה', שהיא ההלכה, וכך גם את המחשבה במחשבה. לימוד התורה בדיבור ובמחשבה הוא עצמו בחינת "נשיקות".

הערת קה"ת

ש"ב ח"א (פמ"ה). [כ].

מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי כו'

translate, "He is not" (enennu), referring to the Holy King ... who had gone aloft and
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

97 כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". הגאולה העתידה נבנית לפי דוגמת יציאת מצרים, שבאה לאחר הסתר.

Micah 7:15 מיכה ז:ט"ו

כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת:

As in the days of thy coming forth out of the land of Egypt' .Will I show unto him marvellous things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, טו.

98 פכ"פ דבר ה'

"פנים בפנים דיבר הוי' עמכם בהר מתוך האש". ההתגלות בסיני, שבאה לאחר הסתרת הפנים במצרים.

Deuteronomy 5:4 דברים ה:ד

הערת קה"ת

דברים ה, ד.

99 גלות מצרים רדו שנה

הערת קה"ת מפנה Bamidbar Rabbah 13:20 למילים האלה.

Bamidbar Rabbah 13:20 במדבר רבה י"ג:כ

הערת קה"ת

במד"ר פ"ג, כ. תנחומא פי ויצא ח. רש"י פי מקץ מב, ב.

100 אמצאך בחוץ אשקך

"אמצא אותך בחוץ ואשק אותך". הדברים מוסבים על בעל התשובה, שבא "מבחוץ".

Song of Songs 8:1 שיר השירים ח:א

מִי יִתְנֶנְךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׂדֵי אִמִּי אֲמַצְאֶךָ בַּחוּץ אֶשְׁקֶךָ גַּם לֹא־יָבוֹז לִי:

Oh that thou wert as my brother, That sucked the breasts of my mother! When I should find thee without, I would kiss thee; Yea, and none would despise me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 בפי אחרי דע"ח א'

אור התורה מצטט שם את הוזהר: "או ילוד חוץ" הוא "אשתכח מאתר דז"א".

הערת קה"ת

"מאתר דז"א אשתכח כו'" — אוה"ת בראשית כרך ב רסד, א. נזכר גם לעיל פי עקב טו, א. פי ראה כד, א. וראה בד"ה ויצב שם תרנ"ה ע' נג.

102 מולדת בית או מולדת חוץ

"יליד בית או יליד חוץ". הוזהר על פסוק זה מובא כדי לבאר את משמעות המילה "חוץ".

Leviticus 18:9 ויקרא י"ח:ט

עֲרוֹת אֲחוֹתְךָ בְּתֹאבֶיךָ או בְּתֹאמֶךָ מוֹלֶדֶת בֵּית או מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָן:

The nakedness of thy sister, the daughter of thy father, or the daughter of thy mother, whether born at home, or born .abroad, even their nakedness thou shalt not uncover

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

לו רבי יהושע: אם אין עושין תשובה אין נגאלין? אלא הקדוש ברוך הוא מעמיד לן מלך שגזרותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב. תנא אידך: רבי אליעזר אומר, אם ישראל עושין תשובה – נגאלין, שנאמר: "שובו ..."

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
סנהדרין צו, ב.

מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי כוי

109 עתיד משיחא לאתבא צדיקא בתיובתא

ההערה מפנה לעמוד נוסף בלקוטי תורה ולמקורות המצוינים שם, בעניין שיביא משיח את הצדיקים לידי תשובה.

Zohar III, 153b זח"ג קנג, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ג קנג, ב. על"ק (ג, סע"ב). וש"נ. [כ].

110 עתיד משיחא לאתבא צדיקא בתיובתא

הזהר שם מדבר על השליחות "להחזיר את הצדיקים בתשובה". אדמו"ר הזקן מצטט את דברי חז"ל שמשיח יביא גם את הצדיקים לידי תשובה.

Zohar, Beha'alotcha 15:87-16:94 ספר הזהר, בהעלותך ט"ו:פ"ז-

ט"ז:צ"ד

111 בד"ה יו"ט שני

שם מוסבר שיום טוב שני נצרך כדי לקבל את גילוי החג גם כאשר בית המקדש אינו עומד, והשמחה גדולה יותר כאשר המלך מתגלה לכל העם. מובאים גם דברי התיקונים, הדורשים "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" על האהבה שבגלות, ומבארים את "בוו יכוזו לו" על הצימאון וחולי האהבה שבה.

הערת קה"ת

לעיל שמע"צ צב, ב. וש"נ.

112 כל ימיו בתשובה

עצת רבי אליעזר לשוב בתשובה יום אחד לפני המיתה: מכיוון שאיש אינו יודע מתי יהיה אותו יום, עליו לשוב בתשובה היום, וכך כל ימיו יהיו בתשובה. הדברים מוסבים על הצדיק.

Shabbat 153a שבת קנ"ג א

הערת קה"ת

שבת קנג, א.

113 בד"ה מה טובו

הקטע סמוך לעמוד זה מתאר את "עובד אלקים" כמי שמתייגע נגד טבעו ונטייתו, כעיקוד עורות, ובכך מתקן את ההסתר הנובע משם אלקים וממשיך למטה את היחוד העליון של "שמש ומגן הוי" אלקים".

הערת קה"ת

לעיל פ' בלק עד, א.

114 אם יהיה כוי והיה

נדרו של יעקב: "אם יהיה אלקים עמדי... והיה הוי' לי לאלקים". הדברים מתבארים במאמר "שובה ישראל", שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Genesis 28:20 בראשית כ"ח:כ'

וַיֹּדֶר יַעֲקֹב נֶדֶר לְאֹמֶר אִם־יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֶשָּׂר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבָגֵד לְלַבֵּשׁ:

And Jacob vowed a vow, saying: 'If G-d will be with me, and will keep me in this way that I go, and will give me bread to eat, and raiment to put on

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115 אם ישראל עושים תשובה נגאליים

רבי אליעזר: "אם ישראל עושים תשובה, הם נגאליים". התשובה מגלה את מה שהסתלק, ולאחר מכן באה הגאולה.

Sanhedrin 97b:14-15 סנהדרין צ"ז ב:י"ד-ט"ו

אמר רב: כלו כל הקיצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים. ושמואל אמר: דיו לאבל שיעמוד באבלו. כתנאי: רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה – נגאלין, ואם לאו – אין נגאלין. אמר

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/35/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/35/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק